

Rīgas Stradiņa universitāte
Juridiskā fakultāte
Profesionālā bakalaura studiju programma
“Tiesību zinātne”

BAKALAURA DARBS

**SPECIĀLAIS IZMEKLĒŠANAS EKSPERIMENTS KĀ
IZMEKLĒŠANAS DARBĪBA**

Darba autore:
Anastasija Bistrova
Studenta apliecības Nr. 16-029027

/paraksts/

2020.gada .....

Darba vadītāja:
Dr.iur., profesore Sandra Kaija
RSU Juridiskā fakultāte

/paraksts/

2020.gada .....

Rīga, 2020

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba "Speciālais izmeklēšanas eksperiments kā izmeklēšanas darbība" mērķis ir izpētīt kā speciālā izmeklēšanas darbība, un tieši – speciālais izmeklēšanas eksperiments, tiek piemērots praksē un kādi ir tā īstenošanas nosacījumi un ar to saistītā problemātika Latvijas Republikas tiesību normās, proti, Latvijas Republikas likumos un normatīvajos aktos, vai šis tiesību institūts ir nepieciešams, pēc kā autore izdarīs secinājumus un izstrādās priekšlikumus tiesību normu aktu pilnveidei, radot labvēlīgus priekšnoteikumus pareizai tiesību normu piemērošanai un nodrošināšanai krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumā, lai novērstu prettiesisku un nepamatotu iejaukšanos speciālo izmeklēšanas eksperimentu iesaistīto personu dzīvē, kā arī iztulkot tās tiesību normas, kas tieši attiecas uz pētāmo jautājumu un veikt tiesu prakses pētīšanu. Bakalaura darba pamatā ir izmantotas vairākas pētījuma metodes, tādas kā: pētnieciskās metodes – analītiskā metode, salīdzinošā metode un vēsturiskā metode, un tiesību normu interpretācijas metodes – vēsturiskā metode, sistemātiskā metode, gramatisko metode un teleoloģiskā metode.

Bakalaura darbs sastāv no trim daļām un septiņām apakšnodaļām.

Darba apjoms ir uz 72 lapām un tajā ir 50 izmantotie literatūras un darba avoti.

Bakalaura darba ievadā tiek pamatota izvēlētas tēmas aktualitāte, formulēts pētījuma mērķis, pētījuma jautājumi un noteikti galvenie pētījuma uzdevumi.

Bakalaura darbā tiek sniegts speciālā izmeklēšanas eksperimenta jēdziens un tā būtība, kā arī tiek analizēts tiesiskais regulējums un vēsture; pētīts kādos gadījumos speciālais izmeklēšanas eksperiments tiek veikts, noskaidrots kas ir speciālā izmeklēšanas eksperimenta pirmskontrolē un pēckontrolē, un kādi procesuālie dokumenti ir nepieciešami speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanai; izpētīta tiesu prakse, lai noskaidrotu, kāda ir speciālo izmeklēšanas eksperimenta iesaistīto personu procesuālā aizsardzība, noskaidrojot ar speciālo izmeklēšanas eksperimentu saistītu problemātiku un provokācijas esamību attiecībā pret iesaistītajām personām.

Darba nobeigumā tiek apkopoti būtiskākie secinājumi un izstrādāti priekšlikumi tiesību normu aktu pilnveidei, radot labvēlīgus priekšnoteikumus speciālā izmeklēšanas eksperimenta pareizai tiesību normu piemērošanai un krimināltiesisko attiecību taisnīgai noregulēšanai, lai novērstu prettiesisku un nepamatotu iejaukšanos personu dzīvē.

Darbā tiek izmantoti Latvijas un ārvalstu autoru zinātniskie darbi, Latvijas normatīvie akti, judikatūra un tiesu prakse, interneta avoti.

ANNOTATION

The purpose of the bachelor's thesis "Special Investigation Experiment as Investigation Action" the aim is to study how a special investigative activity, and exactly - a special investigative experiment, is applied in practice and what are the conditions for its implementation and related problems in the legal norms of the Republic of Latvia - in the laws and regulatory enactments of the Republic of Latvia, whether this institute of law is necessary, after which the author will draw conclusions and develop proposals for improvement of legal norms, creating favourable preconditions for correct application and ensuring fair settlement of criminal investigative experiment in the life of the persons involved, as well as to translate the legal norms that are directly relevant to the researched issue.

Several research methods, which have been used as the basis for the bachelor's thesis – research method – analyzing method, comparative method, historical method and methods of interpretation - historical method, systematic method, grammatical method and teleological method.

The bachelor's thesis consists of 3 chapters and 7 sub-chapters. Thesis consists on 72 pages and 50 of used literature sources. The introduction of the bachelor's thesis justifies the topicality of the selected topic, formulates the aim of the study, the hypothesis of the work and determines the main tasks of the research.

The bachelor's thesis provides the concept and essence of a special investigative experiment, as well as analyzes the legal framework and history; researched in which cases the special investigation experiment is performed, and clarified what is the pre-control and post-control of the special investigation experiment, and what procedural documents are necessary for the performance of the special investigation experiment; in the bachelor's thesis the case law has been studied in order to find out what is the procedural protection of the persons involved in the special investigation experiment, ascertaining the problems related to the special investigation experiment and the existence of provocation in relation to the persons involved. Conclusions are summarized and proposals for the improvement of legal norms are developed, creating favorable preconditions for the correct application of legal norms and fair settlement of criminal relations in order to prevent unlawful and unjustified interference in persons' lives. In the bachelor's thesis is used scientific works of Latvian and foreign authors, Latvian normative acts, case law and internet sources.

SATURS

Anotācija.....	2
Ievads.....	6
1.SPECIĀLĀ IZMEKLĒŠANAS EKSPERIMENTA JĒDZIENS, TĀ BŪTĪBA UN TIESISKAIS REGULĒJUMS.....	11
1.1. Speciālo izmeklēšanas darbību vēsture.....	13
2.1.Speciālā izmeklēšanas eksperimenta nošķiršana no Izmeklēšanas eksperimenta un Operatīvā eksperimenta.....	17
2.SPECIĀLĀ IZMEKLĒŠANAS EKSPERIMENTA VEIKŠANAS NOSACĪJUMI.....	23
2.1. Procesuālie dokumenti speciālā izmeklēšanas eksperimenta ietvaros.....	24
2.2.Speciālā izmeklēšanas eksperimenta pirmskontrolē.....	28
3.SPECIĀLĀ IZMEKLĒŠANAS EKSPERIMENTA GAITĀ IEGŪTO ZIŅU PAR FAKTIEM FIKSĒŠANA UN TO IZMANTOŠANA.....	31
3.1.Speciālā izmeklēšanas eksperimenta pēckontrolē.....	36
3.2.Provokācijas nepieļaujamība speciālajā izmeklēšanas eksperimentā.....	39
3.3.Speciālais izmeklēšanas eksperimenta praktiskie aspekti.....	44
Nobeigums.....	52
Literatūras un avotu saraksts.....	55
Pielikumi.....	59

DARBĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

1. AT – Augstākā tiesa
2. ES – Eiropas Savienība
3. IeM – Iekšlietu Ministrija
4. KL – Krimināllikums
5. KPL – Kriminālprocesa likums
6. LKPK – Latvijas Kriminālprocesa kodekss
7. LR – Latvijas Republika
8. MK – Ministru kabinets
9. ODL – Operatīvās darbības likums
- 10.RRP – Rīgas Reģiona Pārvalde
- 11.VP – Valsts policija
- 12.VPK – Valsts policijas koledža

IEVADS

Bakalaura darba tēmas nosaukums ir Speciālais izmeklēšanas eksperiments kā izmeklēšanas darbība. Speciālā izmeklēšanas darbība kā jauns Latvijas Republikas (turpmāk tekstā – LR) kriminālprocesa tiesību institūts tika pieņemts ar jauno Kriminālprocesa likumu (turpmāk tekstā – KPL)¹, kurš stājies spēkā 2005.gada 01.oktobrī. Speciālā izmeklēšanas eksperimenta darbību veikšana ir reglamentēta KPL 11.nodaļā, kurā ir aprakstītas arī citas speciālās izmeklēšanas darbības un to veikšanai nepieciešamie nosacījumi. KPL mērķis nosaka tādu kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma (turpmāk tekstā – KL) normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē.² No iepriekš minētā jēdziena izriet, ka visas kriminālprocesuālās darbības tiek īstenotas ar mērķi veikt kriminālprocesā atrunāto, ievērojot likuma kārtību un tajā noteiktos kriminālprocesuālos principus. KPL 11.nodaļa nosaka, kādas ir speciālās izmeklēšanas darbības un kādas personas ir tiesīgas veikt minētās darbības, kādi ir speciālo izmeklēšanas darbību veikšanas noteikumi, uz kāda pamata tiek veiktas speciālās izmeklēšanas darbības un kas izsniedz atļauju to veikšanai, kā arī citi nosacījumi, kas regulē šo darbību sekmīgu un likumīgu izpildi un iegūtās informācijas izmantošanu. KPL ietvaros speciālo izmeklēšanas darbību ieviešana tika motivēta ar to, ka tiesībsargājošām iestādēm ir nepieciešama efektīvāka pret darbību organizētas noziedzības apkarošanai, jo pirms jaunais KPL bija stājies spēkā, izmeklēšanai bija zināmas tikai divas izziņas darbības – izmeklēšanas darbības un operatīvie pasākumi. Speciālās izmeklēšanas darbības ir KPL paredzētie pasākumi, kurus procesos par mazāk smagiem, smagiem un sevišķi smagiem noziegumiem, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, veic tādejādi, ka tās objekts (persona ar vai pret kuru to dara) par to nenojauš, nolūkā noskaidrot konkrētajā kriminālprocesā pierādāmos apstākļus, gadījumos, kad to nevar izdarīt ar citu izmeklēšanas darbību palīdzību vai tas ir būtiski apgrūtināti.³ Speciālās izmeklēšanas darbības vēsturiski ir radušās pēc izmeklēšanas darbībām un tam ir loģisks izskaidrojums. Pie globālās attīstības arī noziegumu izdarīšanas subjekti attīstās un to mērķis bija ne tikai nozieguma izdarīšanā iegūt peļņu, vai kā savādāk sasniegt savus noziedzīgos mērķus, bet arī palikt nesodītiem. Šī iemesla dēļ izmeklēšanas iestādēm arvien grūtāk bija pierādīt personu vainu ar ierastajām izmeklēšanas darbībām, tādām kā pratināšana, kratīšana, liecinieku un cietušo

---

¹Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74, 11.05.2005.

²Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.199/200, 08.07.1998.

³Kavalieris, A. Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanas taktikas pamati. Rīga. LPA, 2006, 11.lpp.

nopratināšana, lēmumiem par izņemšanas izdarīšanu un ekspertīzes noteikšanu. Noziedznieki darīja visu, lai apgrūtinātu izmeklētāju iespējas saukt viņus pie kriminālatbildības, jo ar ierastajām izmeklēšanas darbībām viņi zināja, ka izmeklētājs to cenšas panākt, tāpēc radās nepieciešamība pēc tādām izmeklēšanas darbībām, kuras tiek veiktas slepeni un noziedzīgu nodarījumu veicējiem nezinot.

Par speciālajām izmeklēšanas darbībām kopumā ir sarakstīti vairāki darbi, jo noziedzīgi nodarījumi, kas ir saistīti, īpaši ar aizliegto bīstamo narkotisko un/vai psihotropo vielu vai tām pielīdzināto prekursoru, kas noteikti likumā "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību"⁴ un Ministru kabineta (turpmāk tekstā – MK) noteikumos Nr.847 "Noteikumi par Latvijā kontrolējamajām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām un prekursoriem"⁵ apkarošanu, par kurām kriminālatbildība tiek paredzēta KL 253.pantā, 253¹.pantā un 253².pantā, kuru atklāšanā tiek pielietotas speciālās izmeklēšanas darbības - turpina eksistēt un piesaistīt sabiedrības uzmanību arī mūsdienās.⁶

Savas darba tēmas aktualitāti, darba autore pamato ar to, ka Iekšlietu ministrijas 2017.g. 24.maija rīkojuma Nr. 1-12/1213 pielikuma "Iekšlietu ministrijas stratēģija 2020.-2022.gadam"⁷, kā arī "Organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas plānā" 2018.-2020. gadam⁸, un par vienu no Valsts policijas galvenajām 2020.gada prioritātēm ir noteikta – narkotisko, psihotropo un psihoaktīvo vielu nelikumīgas aprites apkarošana. Šī bakalaura tematika par speciālo izmeklēšanas eksperimentu kā izmeklēšanas darbību ir aktuāla ar to, ka bez speciālā izmeklēšanas eksperimenta pierādīt personas un/vai personu vainu, it īpaši, tādus noziedzīgus nodarījumus par kurām kriminālatbildība tiek paredzēta KL⁹ 253.pantā, 253².pantā un sevišķi 253¹.pantā, kas ir, aizliegto bīstamo narkotisko un/vai psihotropo vielu vai tām pielīdzināto prekursoru neatļauta realizēšana, praktiski nav iespējams, līdz ar to ir nepieciešams novērst trūkumus iegūto ziņu par faktiem nostiprināšanas procesā, kā arī nepieļaut apstrīdamas

---

⁴Likums "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību": LR Likums. Latvijas Vēstnesis Nr.331/332, 04.11.1998.

⁵ Noteikumi par Latvijā kontrolējamajām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām un prekursoriem: Ministru kabineta 11.11.2005. noteikumi Nr.847 Latvijas Vēstnesis Nr.180, 10.11.2005.

⁶Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.199/200, 08.07.1998.

⁷ Iekšlietu ministrijas darbības stratēģija 2020.-2022.gadam. Pieejams: http://www.iem.gov.lv/files/text/Strategija_IeM.pdf – aplūkots 10.05.2020.

⁸ Plāna projekts "Organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas plāns 2018.–2020.gadam". Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40442907> – aplūkots 10.05.2020.

⁹Likums "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību": LR Likums. Latvijas Vēstnesis Nr.331/332, 04.11.1998.

situācijas, kā piemēram provokācijas iespējamību.

Bakalaura darba tēmu autore izvēlējās sakarā ar aktualitāti, jo strādājot Valsts policijas (turpmāk tekstā – VP) Rīgas reģiona pārvaldes Rīgas Kurzemes iecirknī ir novērots, ka tieši KPL 11.nodaļā atsevišķu noziedzīgu nodarījumu atklāšanā tiek izmantots tieši speciālais izmeklēšanas eksperiments, bet personas, kas vēršas VP ar informāciju, kas satur ziņas par atsevišķiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kurus var novērst, izmantojot speciālo izmeklēšanas darbību un tieši speciālo izmeklēšanas eksperimentu, un piedaloties informācijas sniedzējam kā speciālajā izmeklēšanas eksperimentā iesaistītajai personai, nereti personas uzzinot to, ka attiecībā pret viņiem, vadoties no KPL un KL noteiktā, nav rasti labvēlīgi priekšnoteikumi to aizsardzībā, kā rezultātā notiek prettiesiska un nepamatota iejaukšanās personas dzīvē, personas atsakās piedalīties speciālajā izmeklēšanas eksperimentā kā iesaistītās personas, jo nevēlas, lai to identitāte turpmāk tiktu atklāta gan pirmstiesas izmeklēšanas, gan tiesvedības laikā. Kā arī bakalaura darba aktualitāte izriet no tā, ka dzīvojot 21.gadsimtā, laikā, kad gan attīstās tehnoloģijas, kas ļauj aizliegtās iepriekš minētās vielas iegādāties izmantojot internetvietnes platformas, gan parādās personu interese tieši neatļauto vielu iegādē un realizācijā arī ar nolūku gūt peļņu. Jāņem vērā arī tas, ka Eiropas Savienībā (turpmāk tekstā – ES) ir valstis, kur iepriekš minētās Latvijas Republikas (turpmāk tekstā - LR) teritorijā aizliegtās vielas nav aizliegtas, un tas dod iespēju personām tās pasūtīt, izmantojot pasta sūtījumus, līdz ar to VP nākas pielietot arvien lielākus resursus, tieši, ar aizliegto vielu, kas minētas iepriekš, noziedzīgo nodarījumu apkarošanā. Noziedzīgie nodarījumi, kas saistīti ar iepriekš minēto aizliegto vielu nelikumīgu apriti, galvenais veicinošais apstāklis ir to vieglā pieejamība, jo arī Šengenas zonā ir atvērtas robežas, kas dod iespēju personām aizliegtās vielas pārvest no vienas valsts uz otru. Tieši speciālā izmeklēšanas darbība – speciālais izmeklēšanas eksperiments - ir viens no efektīvākajiem veidiem, kā fiksēt personas rīcību un uzvedību noziedzīgo nodarījumos, kas rada tiešus pierādījumus personas vainas pierādīšanā, un par to, laikam ejot, un attīstoties gan LR, gan ES starptautiskajām tiesību normām, kas ir saistoši arī LR, izveidojusies attiecīga tiesu prakse LR teritorijā, ko līdz šim attiecīgo institūciju amatpersonas pielieto savā darbā. Šie noziedzīgie nodarījumi mūsdienās notiek regulāri, kā arī šo noziedzīgo nodarījumu atklāšana un profilakse ir ļoti specifiska. Vērā ņemama ar neatļauto aizliegto vielu apriti saistīto noziedzīgo nodarījumu specifika, kam ir īpaši slepens raksturs un liels iesaistīto personu loks, kas ir jāapzina, pēc kā ir jāveic virkne speciālo izmeklēšanas darbību pasākumu kopumu, kuru iegūto rezultātu izvērtēšana, diemžēl, ne vienmēr noved pie noziedzīgo nodarījumu atklāšanas, taču sakarā ar to,

ka jebkura informācija, kas saistīta ar noziedzīgo nodarījumu iespējamības apkarošanu ir jāizvērtē KPL un Operatīvā darbības likuma (turpmāk tekstā - ODL)¹⁰ ietvaros. Taču viedokļi par katras speciālās izmeklēšanas darbības veikšanu katrā atsevišķā gadījumā ir atšķirīgi, jo neskatoties uz to, ka noziedzīgie nodarījumi tiek kvalificēti atbilstoši konkrētam KL pantam, noziedzīgu nodarījumu būtība var būt atšķirīga.

Ņemot vērā iepriekš minēto autore vadoties no savas darba pieredzes un tiesu prakses, kas tiek piemērota LR teritorijā iepriekš minēto noziedzīgu nodarījumu ietvaros, uzskata, ka ir nepieciešams ar tiesību normām nostiprināt speciālās izmeklēšanas darbības veicēja procesuālo aizsardzību un tieši slēpt speciālā izmeklēšanas darbības veicēja identitāti pirmstiesas izmeklēšanas gaitā, jo ne vienmēr speciālās izmeklēšanas darbības veicējs ir amatpersona, it īpaši speciālā izmeklēšanas eksperimenta gadījumā.

Bakalaura darba mērķis - izpētīt specialā izmeklēšanas eksperimenta tiesiskos un praktiskos aspektus, teorētisko bāzi un pastāvošo praksi tiesībsargājošo institūciju darbā, izzināt esošās problēmas un izvirzīt priekšlikumus.

Pētījuma objekts - speciālā izmeklēšanas eksperimenta tiesiskās attiecības.

Pētījuma priekšmets – Speciālā izmeklēšanas eksperimenta tiesiskais regulējums.

Pētījuma jautājumi:

1. Kādas Kriminālprocesa likuma normas par speciālo izmeklēšanas eksperimentu norāda uz to neefektīvu piemērošanu praksē?
2. Kādā veidā ar Kriminālprocesa likuma normām pirmstiesas izmeklēšanas laikā, tiek realizēta aizsardzība pierādījumiem, kas iegūti speciālās izmeklēšanas eksperimenta gaitā?

Pētījuma uzdevumi:

1. noskaidrot speciālā izmeklēšanas eksperimenta jēdzienu, tā būtību, vēsturi un tiesisko regulējumu;
2. izanalizēt speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas nosacījumus;
3. noskaidrot speciālā izmeklēšanas eksperimenta gaitā iegūto ziņu par faktiem fiksēšanas un to izmantošanas nosacījumus.

Bakalaura darbā tiek apskatīta arī tiesu prakse par speciālo izmeklēšanas darbību realizāciju un lomu LR tiesību aktos, kā arī pētīti LR Augstākās tiesas (turpmāk tekstā - AT)

---

¹⁰Operatīvās darbības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 131, 30.12.1993.

Krimināllietu departamenta pieņemtie lēmumi. Bakalaura darbā tiek izmantota arī nacionālā normatīvo aktu bāze, juridiskās prakses materiāli, monogrāfiskos izdevumi un interneta vietnē pieejamā informācija, proti, elektroniskie resursi.

Izziņas avoti: literatūra – A.Kavalieris “Speciālās izmeklēšanas darbības”, Rīga, “RaKa”, 2003; R.Dombrovskis “Speciālās izmeklēšanas darbības kriminālprocesa likumā” // Jurista vārds, 01.11.2005, L.Matisāns “Speciālais izmeklēšanas eksperiments” // Jurista vārds, 12.10.2010. u.c.; normatīvie akti – Cilvēku tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija; Kriminālprocesa likums; Operatīvās darbības likums u.c.; tiesu prakse – AT lēmums Nr.15830020513 SKK-93/2016 u.c.

Bakalaura darba pamatā tiek izmantotas vairākas pētījuma metodes, tādas kā:

1. pētnieciskās metodes – analītiskā metode – zinātniskās literatūras un prakses piemēru analīzei, izsakot priekšlikumus bakalaura darbā konstatēto trūkumu novēršanai; salīdzinošā metode – jēdzienu izpratnes un saturisku robežu analīzei un kriminālprocesuālu regulējumu pētīšanai, izstrādājot priekšlikumus KPL pilnveidei; vēsturiskā metode – speciālās izmeklēšanas darbības rašanās vēsturei izpētei.
2. Tiesību normu interpretācijas metodes – vēsturiskā metode – tiesību normas jēgu un mērķu noskaidrošanai, ņemot vērā apstākļus uz kuriem pamatojoties tā radīta; sistemātiskā metode – jēdzienu tekstuāla satura, kas noskaidrots ar gramatisko metodi, tālāka izpēte un analīze; gramatiskā metode, sistemātiskā metode un teleoloģiskā metode – priekšlikumu izstrādei KPL normu pilnveidei.

Bakalaura darbā tiek sniegts speciālā izmeklēšanas eksperimenta jēdziens un tā būtība, kā arī tiek analizēts tiesiskais regulējums un vēsture; pētīts kādos gadījumos speciālais izmeklēšanas eksperiments tiek veikts, noskaidrots kas ir speciālā izmeklēšanas eksperimenta pirmskontrolē un pēckontrolē, un kādi procesuālie dokumenti ir nepieciešami speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanai; izpētīta tiesu prakse, lai noskaidrotu, kāda ir speciālo izmeklēšanas eksperimenta iesaistīto personu procesuālā aizsardzība, noskaidrojot ar speciālo izmeklēšanas eksperimentu saistītu problemātiku un provokācijas esamību attiecībā pret iesaistītajām personām.

Darba nobeigumā tiek apkopoti būtiskākie secinājumi un izstrādāti priekšlikumi tiesību normu aktu pilnveidei, radot labvēlīgus priekšnoteikumus speciālā izmeklēšanas eksperimenta pareizai tiesību normu piemērošanai un krimināltiesisko attiecību taisnīgai noregulēšanai, lai novērstu prettiesisku un nepamatotu iejaukšanos personu dzīvē.

1. SPECIĀLĀ IZMEKLĒŠANAS EKSPERIMENTA JĒDZIENS, TĀ BŪTĪBA UN TIESISKAIS REGULĒJUMS

Speciālais izmeklēšanas eksperiments ir viena no izmeklēšanas darbībām, kura tiek veikta sevišķā veidā. Sevišķā veidā veicamās darbības ir jāsaprot ar tādām darbībām, kuru veikšana pret personu un/vai personu grupu, aizskar tās privātumu un tiesības uz to privāto dzīvi, līdz ar to akceptējamas tikai un vienīgi kriminālprocesa ietvaros pēc amatpersonas, kura veic kriminālprocesu, ierosinājuma (pielikums Nr.1), nosūtot krimināllietu izmeklēšanas tiesnesim ierosinājuma izvērtēšanai un attiecīga lēmuma pieņemšanai KPL noteiktajā kārtībā. Apskatot speciālā izmeklēšanas eksperimenta jēdzienu, un izpētot terminoloģiju no dažādām vārdnīcām tiek iegūti šādi tā gramatiskie vārdu skaidrojumi, proti:

1. Speciāls - tāds, kas paredzēts tikai kādam noteiktam mērķim; saistīts ar kādu noteiktu darbību, parādību u.c.; tāds, kas saistīts ar kādu noteiktu nozari; tāds, kam nepieciešama īpaša sagatavotība kādā specialitātē; īpašs.¹¹
2. Izmeklēšana ir darbību kopums, ko veic valsts prokurors un kriminālpolicija uzreiz pēc paziņojuma par noziedzīgu nodarījumu saņemšanas. Paziņojumu par nodarījumu var sagatavot valsts prokurors, kriminālpolicija vai citā veidā, izmantojot prasību, ko iesniedzis prasītājs vai citas personas. Pirmstiesas izmeklēšanas nolūks ir noskaidrot, vai tiešām ir izdarīts noziegums/noziedzīgs nodarījums, atrast atbildīgo personu un iegūt pierādījumus, lai varētu veikt turpmāku izmeklēšanu un tiesvedību. Izmeklēšanu veic valsts prokurors, kriminālpolicija un apsūdzētā aizstāvis. Turklāt pirmstiesas izmeklēšanā ir tiesnesis, kas garantē procedūras noteikumu un pušu tiesību ievērošanu.¹²
3. Eksperiments - izziņas metode, pētījamās parādības mākslīga izraisīšana vai atkārtošana dabiskos vai mākslīgi radītos kontrolējamos apstākļos; mēģinājums.¹³ Saskaņā ar KPL 138.pantu izmeklēšanas darbības ir procesuālas darbības, kas vērstas uz ziņu iegūšanu vai jau iegūto ziņu pārbaudi konkrētajā kriminālprocesā. Lai izskaidrotu, kas ir SIE, autore apskatīs un analizēs to no vairākām pusēm. Aplūkojot šīs izmeklēšanas darbības tiesisko pusi, tiek apskatīts KPL 225.pants, kurā ir noteikts, ka speciālo izmeklēšanas eksperimentu veic,

---

¹¹Baldunčiks, J. Svešvārdu vārdnīca. Rīga. Jumava, 1999, 741.lpp.

¹² Manas tiesības noziedzīga nodarījuma izmeklēšanas laikā un pirms lietas iesniegšanas tiesā. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-ITen.do?clang=lv&idSubpage=2 – aplūkots 16.04.2020.

¹³Baldunčiks, J. Svešvārdu vārdnīca. Rīga. Jumava, 1999, 184.lpp.

pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, un šī panta pirmajā daļā tiek noteikti nosacījumi, par ziņām, kurām jābūt esošā kriminālprocesā, un pirmais nosacījums ir, *“ka persona jau iepriekš ir izdarījusi noziedzīgas darbības un gatavojas no jauna tās izdarīt, vai ir uzsākusi tādas pašas noziedzīgas darbības.”* Papildus tam, ir jābūt ziņām par to, *“ka konkrēto noziedzīgo nodarījumu var pārtraukt uzsāktā kriminālprocesa ietvaros, kā arī, ka eksperimenta rezultātā var iegūt ziņas par pierādāmajos apstākļos ietilpstošajiem faktiem, un ja bez šīs darbības nepieciešamo ziņu iegūšana ir neiespējama vai apgrūtināta.”* KPL 225.panta otrā daļa nosaka, kā būtu jāveic eksperiments, kurā tiek izskaidrots, *“ka speciālajā izmeklēšanas eksperimentā rada personas ikdienas darbībai raksturīgu situāciju vai apstākļus, kas veicina noziedzīga nodoma atklāšanos, un fiksē personas rīcību šajos apstākļos.”* KPL 225.panta trešajā daļā ir noteikts aizliegums izmeklēšanas iestādei, kas aizliedz provocēt personas rīcību, kā arī ietekmēt ar vardarbību, draudiem, šantāžu vai izmantot tās bezpalīdzības stāvokli, un šī panta ceturtnā daļa nosaka, *“ka gadījumos, kad speciālais izmeklēšanas eksperiments noslēdzas ar personas noziedzīgas nodarījuma darbības atklātu fiksēšanu, par to raksta protokolu pārbaudāmās personas klātbūtnē.”*¹⁴ KPL 225.pants reglamentē gan pamatu par šīs darbības nepieciešamību, gan nosaka konkrētus mērķus.¹⁵

Bakalaura darba izstrādes laikā autore, tai skaitā, izpētīja pieejamo literatūru par speciālo izmeklēšanas eksperimentu, kuru sagatavoja L.Matisāns, - un šis raksts tika publicēts *“Jurista vārda”* izdevumā Nr.16 2008.gada 22.aprīlī. L.Matisāns norāda uz vairākām būtiskām pretrunām, kas skar speciālo izmeklēšanas eksperimentu, norādot uz to, ka speciālais izmeklēšanas eksperiments ir pretrunā ar KPL 139.pantu, kurā tiek apskatīti Izmeklēšanu darbību priekšnosacījumi, piemēram, *“nedrīkst melot Izmeklēšanas darbību veikšanas laikā, un, ka ir jāinformē iesaistītās personas.”* Tomēr atsaucoties uz raksta autora vairākām atziņām, kas skar arī KPL 139.pantu, jāatzīst, ka speciālā izmeklēšanas eksperimenta būtība, ir sevišķs veids, kā tas veicams, un tas, ka lēmumu pieņem izmeklēšanas tiesnesis par ierosinājuma speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanai, kas, savukārt nozīmē, ka izmeklēšanas tiesnesim ir jāizvērtē šīs darbības nepieciešamība, kā arī subsidiaritāte konkrētajā kriminālprocesā. L.Matisāns iepriekš minētajā rakstā aplūko arī KPL 225.panta pirmās daļas 1.–3.punktā paredzētos nosacījumus, un secina to, ka tie ir neskaidri formulēti, un tas ir iemesls, kādēļ tos var

¹⁴Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.

¹⁵Turpat

interpretēt ļoti dažādi. Citējot L.Matisāna kā raksta autora KPL 225.panta pirmās daļas 1.punkta analīzi – vārdus *‘gatavojas izdarīt’* (noziedzīgas darbības) būtu aizstājami ar vārdiem *‘pastāv reāla varbūtība, ka izdarīs’* un tas tiek skaidrots ar to, ka gatavošanas faktu principā var procesuāli konstatēt speciālā izmeklēšanas eksperimenta gaitā, bez tam šāds nosacījums procesuāli grūti noformējams, tad tam ir minimāla efektivitāte praksē. Noteikums – persona agrāk ir izdarījusi noziedzīgus nodarījumus – ir dažādi tulkojams. Iespējami vairāki varianti, kā piemeklēt atbilstošu nosacījumu: persona agrāk bijusi sodīta par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu; persona agrāk sodīta ārvalstī; persona agrāk saukta pie kriminālatbildības; konkrētajā kriminālprocesā iegūta informācija, ka šī persona, visticamāk, izdarījusi noziedzīgas darbības; operatīvās darbības ceļā iegūta informācija, ka, visticamāk, šī persona izdarījusi noziedzīgas darbības. Vēl ir jautājums par to, kā šādai informācijai jābūt fiksētai kriminālprocesā, var būt daudzas un dažādas izpratnes kombinācijas.¹⁶

Autore izpētot KPL 11.nodaļu un ar to saistītos grozījumus, kas veikti pēc KPL stāšanās spēkā, secina, ka nav veikti KPL grozījumi, kuri skartu KPL 225.pantu vai 11.nodaļā esošos noteikumus, kas varētu regulēt iepriekš minētās tiesību normas realizēšanu kriminālprocesa ietvaros.

1.1. Speciālo izmeklēšanas darbību vēsture

Speciālo izmeklēšanas darbību institūts KPL tiek ieviests ar šī likuma stāšanos spēkā. Iepriekš spēkā esošā Latvijas Kriminālprocesa kodeksā (turpmāk tekstā - LKPK), kas ir pieņemts 1961.gada 06.janvārī un stājies spēkā tā 1961.gada 01.aprīlī speciālo izmeklēšanas darbību institūta nav, un ar KPL, šis institūts tiek ieviests LR likumos. Speciālo izmeklēšanas darbību sākotnējie reglamentācijas varianti Latvijas kriminālprocesuālajos normatīvajos aktos faktiski bija mēģinājums pārņemt Operatīvās darbības likuma noteikumus, tos integrējot Latvijas Kriminālprocesa kodeksā.¹⁷ 10 gadus pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas, gan Iekšlietu ministrijā (turpmāk tekstā – IeM), gan VP bija skaidrs, ka ir jāveic labojumi, lai veicinātu izmeklēšanas iestāžu darbu Latvijā. Bija izstrādāti arī citi KPL likumprojekti. A.Kavaleris savā grāmatā *‘Speciālās izmeklēšanas darbības’*, kas izdota 2003.gadā vēl pirms KPL pieņemšanas, izklāsta to, kā vēsturiski šīs darbības mēģināja ieviest LR likumdošanā. Šī grāmata ir kā rezultāts,

¹⁶Matisāns, L. Speciālais izmeklēšanas eksperiments// Jurista Vārds Nr.16, 22.04.2008.

¹⁷ Speciālo izmeklēšanas darbību institūtu rašanās. Pieejāms: <https://juristavards.lv/doc/208166-speciālo-izmeklesanas-darbibu-institutu-rasanas/> - aplūkots 12.05.2020.

tam ko veica vairāki speciālisti šajā jomā. No 1999.gada līdz 2000.gadam tiek veikti pētījumi – apzinātas citu valstu likumā esošās tiesību normas, kas skar izmeklēšanu. Uzsvars tiek likts uz novitātēm, kuras iestrādātas pēdējo gadu laikā. Pētījumu rezultātā speciālistu grupa izstrādā LR, pēc viņu atziņām, nepieciešamās novitātes, kuras būtu jāizstrādā LKPK. 2000.gada nogalē, kad tika izstrādāts LPKL modernizācijas likuma grozījumu projekts, tas arī guva Saeimas, Iekšlietu un Aizsardzības Komisijas atbalstu. Tika vēl turpināti darbi, kas skāra visa likumprojekta slīpēšanu detalizētā veidā. 2001.gadā šī precizētā likumprojekta pakete nonāca Saeimas komisijas sēdē, kuru tā tika vēlreiz paspriesta un izvērtēta. Tikai novembrī likuma projekts nonāca Saeimas plenārsēdē, un to 6.decembrī pieņēma pirmajā lasījumā. Otrajā lasījumā tā tika noraidīta, un kā iemesls bija – Speciālās izmeklēšanas darbības, jeb tad Sevišķā veidā veicamās darbības, kas būtībā šodien ir pazīstamas ar citu nosaukumu. A.Kavaleris savā grāmatā “Speciālās izmeklēšanas darbības”, kas izdota 2003.gadā vēl pirms KPL pieņemšanas, iekļāva arī 2002.gada likumprojektu, kurš gan netika Saeimā atbalstīts, galvenokārt, šo speciālo izmeklēšanas darbību dēļ. Šī likumprojekta 217.pants bija kā analogs KPL 225.pantam, proti, tajā definēts Sevišķā veidā veicamais izmeklēšanas eksperiments. Šī likumprojekta panta pirmajā daļā teikts, ‘*ka Izmeklēšanas eksperimentu sevišķā veidā izdara, pamatojoties uz prokurora lēmumu, ja ir ziņas, ka persona ir saistīta ar noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai tam gatavojas.*’¹⁸

Salīdzinot ar KPL analogo tiesību normu, šī likumprojekta pants atbilst KPL 225.panta pirmās daļas 1. punktā teiktajam, proti, ‘*Speciālo izmeklēšanas eksperimentu veic, ja ir pamats uzskatīt, ka persona agrāk ir izdarījusi noziedzīgas darbības un gatavojas izdarīt, vai ir uzsākusi tādas pašas noziedzīgas darbības.*’ Jāatzīst, ka KPL norma ir detalizētāka, un tās deklaratīvajā daļā jau ir uzsvērts gan sevišķais veids, bet panta daļas punkti uzskaita papildus nosacījumus, šīs darbības veikšanai. 2002.gada Kriminālprocesa likumprojekta 217.panta otrajā daļā bija paredzēts, ka ‘*Izmeklēšanas eksperimentā noskaidro, kā persona izturas situācijā, kas veicina noziedzīga nodoma atklāšanos, gatavošanos noziedzīga nodarījuma izdarīšanai vai tā izdarīšanu.*’ Pēc autores domām, vairākkārt izlasot šo pantu, nav īsti skaidrs par ko tieši likumprojekta izstrādātāji ar šo vēlējās panākt. Ja to salīdzina ar KPL 225.panta otro daļu, kurā teikts – ‘*Speciālais izmeklēšanas eksperimentā rada personas ikdienas darbībai raksturīgu situāciju vai apstākļus, kas veicina noziedzīga nodoma atklāšanos, un fiksē personas rīcību šajos*

---

¹⁸ Kavaleris, A. Speciālās izmeklēšanas darbības. Rīga. Latvijas Policijas akadēmija, 2003.

apstākļos,” ir skaidrs ko nosaka KPL norma.¹⁹

Savukārt 2002.gada kriminālprocesa likumprojekta 217.panta trešā daļa ir analogiska KPL 225.panta trešajai daļai, kura saturs aizliedz personu provocēt uz noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu. Atšķirība ir tikai vienā vārdā, proti, likumprojektā tiek lietots vārds ‘*izvēli*’, savukārt KPL norma ir izvēlējusies vārdu ‘*rīcība*’. Mūsdienu KPL redakcijas 225.panta ceturto daļu ir analogs ar 2002.gada KPL likumprojekta 217.panta ceturto daļu.

Autorei salīdzinot KPL pantu, kurā aprakstīts speciālais izmeklēšanas eksperiments, un 2002.gada kriminālprocesa likumprojekta redakciju, konstatēja, ka KPL mūsdienu redakcijas izveidotāji neatkarīgi no tā, ka sākotnēji visas speciālās izmeklēšanas darbības tika sauktas par sevišķā veidā veicamām, tomēr palika pie Rietumeiropas nosaukuma - Special investigative activities, un termina ‘*speciālās*’.

Runājot par speciālajām izmeklēšanas darbībām, nevar neminēt izmeklēšanas darbības, jeb tā dēvētās izmeklēšanas darbības, kuras tiek veiktas vispārējā kārtā. Taču šīs izmeklēšanas darbības ļoti atšķiras viena no otras, tāpēc arī KPL katrai no šīm darbībām ir veltītas atsevišķas nodaļas. Starp tām ir būtiskas atšķirības, proti, ir atšķirīgs to veikšanas tiesiskais pamats, procesuālā kārtība, iesaistītās personas, termiņi, kā arī procesuālais stāvoklis. Izmeklēšanas darbības ir tiesīga veikt tikai pilnvarota amatpersona un tikai likumā paredzētās izmeklēšanas darbības. Izmeklēšanas darbībai ir izteikts izzinošs raksturs. Visai izplatīts viedoklis ir, ka izmeklēšanas darbība ir darbība, kas saistīta ar pierādījumu vākšanu, fiksāciju, pārbaudi un novērtēšanu. Piemēram, prof. A.Liede apgalvoja, ka izmeklēšanas darbības ir tādas darbības, ar kuru palīdzību procesuāli nostiprina un pārbauda pierādījumus.²⁰ Savukārt, pēc prof. Ā.Meikališas domām ‘*izmeklēšanas darbības ir procesuālās darbības, ko veic procesa virzītājs kriminālprocesuālajā likumdošanā noteiktajā kārtībā, lai atklātu, procesuāli nostiprinātu un pārbaudītu faktus, kam ir nozīme krimināllietā.*’²¹ KPL 138.pants ‘*Izmeklēšanas darbības*’ skan šādi – ‘*izmeklēšanas darbības ir procesuālas darbības, kas vērstas uz ziņu iegūšanu vai jau iegūto ziņu pārbaudi konkrētajā kriminālprocesā*’.

No KPL 138.panta un 123.panta izrietošā var secināt, ka ‘*izmeklēšanas darbības ir vienīgais līdzeklis, ar kuru palīdzību tiek noskaidrota patiesība krimināllietā.*’²²

---

¹⁹ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.

²⁰ Liede, A. Latvijas PSR kriminālprocess (sevišķā daļa): tiesvedības norise krimināllietās. Rīga, 1973, 51.lpp.

²¹ Meikališa, Ā. Pirmstiesas izmeklēšana. Rīga, 2001, 55.lpp.

²² Speciālās izmeklēšanas darbības kriminālprocesa ietvaros. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/120221-specialas->

Speciālās izmeklēšanas darbības veic, ja kriminālprocesā pierādāmo apstākļu noskaidrošanai ziņas par faktiem nepieciešams iegūt, neinformējot kriminālprocesā iesaistītās personas un tās personas, kuras varētu šīs ziņas sniegt.

KPL nosaka 11 speciālās izmeklēšanas darbības, un tās ir:

1. legālās korespondences kontrole;
2. sakaru līdzekļu kontrole;
3. automatizētās datu apstrādes sistēmā esošo datu kontrole;
4. pārraidīto datu saturs kontrole;
5. vietas vai personas audiokontrole;
6. vietas videokontrole;
7. personas novērošana un izsekošana;
8. objekta novērošana;
9. speciālais izmeklēšanas eksperiments;
10. salīdzinošajai izpētei nepieciešamo paraugu iegūšana speciālā veidā;
11. noziedzīgās darbības kontrole.²³

Speciālās izmeklēšanas darbības, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, veic procesa virzītājs vai iestādes un personas viņa uzdevumā. Ir arī izņēmumi, kad minētais lēmums nav nepieciešams, piemēram, ja speciālās izmeklēšanas darbībai veikšanai piekrīt visas publiski nepieejamā vietā šīs darbības veikšanas laikā strādājošas vai dzīvojošas personas. Publiski nepieejamas vietas nozīmē vietas, kurās nevar ieiet vai uzturēties bez īpašnieka, valdītāja vai lietotāja piekrišanas. Neatliekamajos gadījumos procesa virzītājs var uzsākt speciālās izmeklēšanas darbības, saņemot prokurora piekrišanu, savukārt ne vēlāk kā nākamajā dienā – izmeklēšanas tiesneša lēmumu. Lēmumu izmeklēšanas tiesnesis pieņem pēc tam, kad ir izskatīts procesa virzītāja motivēts ierosinājums un krimināllietas materiāli. Ja šādas darbības realizācijai nepieciešams izmantot operatīvās darbības līdzekļus un metodes, to uzdod veikt tikai ar likumu īpaši pilnvarotām valsts iestādēm, jo speciālo izmeklēšanas darbību veikšanai ir nepieciešamas speciālās iemaņas un zināšanas, kā arī prasmes ar speciālās tehnikas pielietojumu.²⁴

[izmeklesanas-darbibas-kriminalprocesa-likuma/](#) - aplūkots 12.05.2020.

²³Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.

²⁴ Turpat

1.2. Speciālā izmeklēšanas eksperimenta nošķiršana no Izmeklēšanas eksperimenta un Operatīvā eksperimenta

Papildus speciālajam izmeklēšanas eksperimentam KPL ietver arī Izmeklēšanas eksperimentu, savukārt ODL paredz operatīvā eksperimenta veikšanu. Ņemot vērā to, ka praktiskajā darbā ir fiksēts fakts, ka kriminālprocesos, kur bija veikts speciālais izmeklēšanas eksperiments, tika sastādīts izmeklēšanas eksperimenta pārskats (pielikums Nr.2), autore uzskata, ka bakalaura darba ietvaros ir jāizšķir šīs darbības un tās jāsalīdzina. Salīdzinot speciālo izmeklēšanas eksperimentu ar KPL 171.pantā reglamentēto Izmeklēšanas eksperimentu, kurā noteikts, ka *“Izmeklēšanas eksperiments ir izmeklēšanas darbība, kuras saturs ir speciālu mēģinājumu veikšana, lai noskaidrotu, vai zināmos apstākļos un zināmā veidā varēja norisināties kāds notikums vai darbība, kā arī lai iegūtu jaunas vai pārbaudītu agrāk iegūtās ziņas par apstākļiem, kuriem ir vai var būt nozīme lietā.”*²⁵

Izmeklēšanas eksperimenta kārtība, kura noteikta KPL 172.pantā nosaka, ka to veic pēc izmeklēšanas darbības veicēja uzaicinājuma, veic personas, kuras izdara eksperimenta iekļautās darbības. Eksperimentā iekļautās darbības tiek noteiktas procesa virzītāja ierosinājumā par izmeklēšanas eksperimenta veikšanu. Minētajā ierosinājumā procesa virzītājs nosaka, kas ir jānoskaidro, vai kādas ziņas jāiegūst vai jāpārbauda. Izmeklēšanas eksperimentu izdara tādos apstākļos, kuriem ir jāatbilst tam, kādos apstākļos notika pārbaudāmais fakts. Izmeklēšanas eksperimentu var veikt arī vairakkārt, ar mērķi izslēgt nejaušību. Izmeklēšanas eksperiments ir izmeklēšanas darbība, kura tiek veikta pēc procesa virzītāja ierosinājuma un tai ir nepieciešams izmeklēšanas tiesneša akcepts. Izmeklēšanas eksperimentu veic, lai noskaidrotu, vai darbība, norise, kam ir nozīme lietā, šādos apstākļos bijusi iespējama. Darbības gaitā ir jārada mākslīgu, maksimāli pietuvinātu kriminālprocesa ietvaros izzinātu noziedzīgā nodarījuma apstākļu atveidošanu.

Kā norāda Gunārs Kūtris, "Kriminālprocesa likumā ietvertais speciālo izmeklēšanas darbību regulējums, salīdzinot ar operatīvajām darbībām, ir būtiski precizēts, paredzot nepārprotamu tiesas kontroli, arī iespēju personai uzzināt par veiktajām darbībām pret viņu, iegūto materiālu izmantošanas kārtību un personas dzīves noslēpuma aizsardzības mehānismu".²⁶

²⁵ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.

²⁶ Kūtris G. Nebūs progresa, ja nemainīsim domāšanu. Jurista Vārds, 07.05.2002., Nr. 9. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/61793-nebus-progresa-ja-nemainisim-domasanu/> - aplūkots 12.05.2020.

Tāpēc tālāk autore vēlas salīdzināts operatīvo eksperimentu un speciālo izmeklēšanas eksperimentu. Analizējot abu pasākuma jēdzienus, jau pašā skaidrojumā teksts ir diezgan līdzīgs. Ja skata ODL 15.panta pirmo daļu, tas ir redzams, ka tajā noteikts, ka *“Operatīvais eksperiments ir operatīvās darbības subjektu amatpersonu darbība, kuras mērķis ir radīt noteiktus apstākļus (situāciju), lai noskaidrotu interesējošās personas un lietas vai arī noteiktu šajos apstākļos to personu, attiecībā uz kurām tiek veikta operatīvā izstrāde, rīcību vai lietu kustību un noskaidrotu šo personu rīcības motivāciju (subjektīvo pusi).”* Apskatot šo likuma pantu, ir redzams, ka 2016.gada 01.augustā ir stājušies spēkā likuma grozījumi ODL, kuros šajā pantā, tika aizstāts vārds *“rīcība”* ar vārdu *“darbība”*, kā arī tika papildināts ODL 15.panta ar trešo daļu, kurš tika izteikts šādā redakcijā *“Operatīvais eksperiments, kura mērķis ir fiksēt, kā noziedzīgu vai citādu prettiesisku rīcību izraisošā situācijā rīkojas personas, attiecībā uz kurām tiek veikta operatīvā izstrāde, izdarāms, pamatojoties uz operatīvās darbības subjekta amatpersonas lēmumu, ko akceptējis prokurors.”* Likumdevējs izdarot grozījumus ODL nav mainījis ODL 15.panta otro daļu, kurā noteikti tās mērķi – *“veic ar mērķi pārbaudīt personu rīcības iespējamību un tās mērķus, modelētu personu iespējamo rīcību un pārbaudītu lietu esamību vai to kustību, radītu operatīvās darbības subjektam labvēlīgu situāciju operatīvo uzdevumu risināšanai.”* Kā jau zināms, lielākā šo darbību atšķirība ir tajā, ka speciālo izmeklēšanas eksperimentu veic kriminālprocesa ietvaros, bet operatīvo eksperimentu operatīvās izstrādes laikā. Subjekts ir operatīvās darbības iestāde, kura LR ir īpaši pilnvarota veikt operatīvās darbības pasākumus, ODL 2.pantā esošos uzdevumu izpildīšanā. Kriminālprocesa ietvaros, veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu, to veic arī operatīvie darbinieki izmeklētāju uzdevumā.²⁷

ODL nosaka operatīvās darbības tiesiskos pamatus, principus, uzdevumus, mērķus un saturu, reglamentē tās procesu, formas un veidus, operatīvās darbības subjektu amatpersonu statusu, tiesības, pienākumus un atbildību, kā arī šīs darbības finansēšanu, uzraudzību un kontroli. Operatīvās darbības pasākumi arī ir vērsti uz noziedzīga nodarījuma apstākļu noskaidrošanu, tas ir, tiem arī ir izzinošs raksturs, bet operatīvā rakstura informācijai ir tikai orientējošs raksturs un operatīva informācija nav pierādījums krimināllietā. Protams, nedrīkst ignorēt operatīvā rakstura ziņas, jo tās ir visai nopietns palīglīdzeklis noziedzīga nodarījuma atklāšanā un ar operatīvo darbību ir iespējams noskaidrot noziedzīga nodarījuma apstākļus un tādā veidā palielināt to

---

²⁷Operatīvās darbības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 131, 30.12.1993.

atklāšanas skaitu.²⁸

Latvijā izveidojās duāla situācija – pēc būtības, satura un praktiskās realizācijas veida pastāv iespēja vienas un tās pašas darbības veikt pēc procesa virzītāja un/vai operatīvās darbības subjekta ieskata gan saskaņā ar KPL, gan saskaņā ar ODL normām, atšķirīga ir tikai to veikšanas procesuālā noformēšana (atļauja, rezultāti, iesaistīto personu tiesību un pienākumu apjoms).²⁹ Taču starp izmeklēšanas darbībām un operatīvās darbības pasākumiem pastāv būtiskas atšķirības. Piemēram, izmeklēšanas darbībai no vairākām formām ir arī procesuālā forma, bet operatīvā rakstura pasākumam tādas formas nav. Ir vērojamas atšķirības arī darbības subjektā, tas ir, izmeklēšanas darbību veic izmeklētājs vai prokurors. Ja krimināllietā izveidota izmeklēšanas grupa, operatīvais darbinieks kā izmeklēšanas grupas loceklis iegūst procesa virzītāja tiesības un pienākumus un šajā gadījumā viņš darbojas kā izmeklētājs, nevis kā operatīvais darbinieks. Taču, pastāv iespēja, ka operatīvajam darbiniekam ir procesuālo uzdevumu izpildītāja statuss vai operatīvās darbības subjekta amatpersonas bez procesa virzītāja tiesībām statuss – kā specializētas valsts iestādes amatpersonai.

Salīdzinājumam ar citas valsts praksi, var minēt, ka igauņu likumdevējs savā Kriminālprocesa kodeksā ietvēris 8. nodaļu "Pierādījumu vākšana, veicot operatīvās meklēšanas pasākumus". Tajā ir skaidri pateikts, ka šajā sadaļā minētie pierādījumi tiek vākti operatīvās darbības ceļā un iegūtās ziņas un materiāli var tik izmantoti pierādīšanā tāpat kā citu izmeklēšanas darbību, kas reglamentētas šajā kodeksā, rezultātā iegūtās ziņas un materiāli, nesaskatot nekādu savas demokrātijas apdraudējuma iespēju.³⁰ Ārvalstu normatīvajos aktos ir tiesību institūti, kas no Latvijā esošā normatīvā regulējuma viedokļa faktiski atrodas starp operatīvo un speciālo izmeklēšanas eksperimentu, pieļaujot izmantot iegūtās ziņas kā pierādījumus. Piemēram, Slovēnijas Kriminālprocesa likuma 155a. pantā ir reglamentētas slepenās operācijas (*undercover operations*). Saskaņā ar 155a. panta otro daļu slepenās operācijas veic slepeni operatīvie darbinieki, un šīs operācijas ietver pastāvīgu vai atkārtotu informācijas vākšanu par personu un viņas noziedzīgajām darbībām.³¹ Arī Somijas Policijas likuma 28. panta pirmās daļas 4. punkts atļauj policijas darbiniekiem veikt slepenās operācijas, slepeno operāciju

---

²⁸ Operatīvās darbības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 131, 30.12.1993.

²⁹ Operatīvā darbība un pierādījumi kriminālprocesā. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/228469-operativa-darbiba-un-pieradijumi-kriminalprocesam/> - aplūkots 12.05.2020.

³⁰ Уголовно процессуальный кодекс. Правовые акты Эстонии. № 25, 30.12.2004.

³¹ Slovēnijas Kriminālprocesa likumu.

Pieejams:

<http://www.policija.si/en/legislation/pdf/CriminalProcedureAct2007.pdf> - aplūkots 12.05.2020.

definīcija ir gandrīz identiska Slovēnijas Kriminālprocesa likumā minētajai.³²

Operatīvās darbības pasākumi, galvenokārt, jāveic slepeni un persona, pret kuru tie iek veikti, par to nezin, kā arī operatīvā rakstura informācija nav pierādījums krimināllietā. Tāpēc nevajadzētu jaukt savā starpā izmeklēšanas darbības un operatīvās darbības pasākumus. Savu viedokli par speciālajām izmeklēšanas darbībām izteica arī bijušais IeM Izmeklēšanas departamenta priekšnieks I.R.Pličs, pēc kura domām, sevišķā veidā veicamās izmeklēšanas darbības “pēc savas būtības, satura, izpildes veida un pielietojamiem līdzekļiem faktiski ir operatīvās darbības pasākumi, bet atšķiras nosaukuma ziņā”.³³

Salīdzinot operatīvo darbību un speciālās izmeklēšanas darbības, speciālās izmeklēšanas darbības atzīstamas par acīmredzami saudzīgāko personas cilvēktiesību ierobežošanas līdzekli, jo, kā jau secināts iepriekš, speciālo izmeklēšanas darbību veikšanas gadījumā atšķirībā no operatīvās darbības ir paredzēta nepārprotama tiesas kontrole, iespēja personai uzzināt par veiktajām darbībām, personas dzīves noslēpuma aizsardzības mehānisms,³⁴ kā arī izmeklēšanas tiesneša lēmuma par speciālo izmeklēšanas darbību veikšanu pamatotības apstrīdēšanas iespēja u.c. priekšrocības.³⁵

Speciālo izmeklēšanas darbību drīkst veikt, vienīgi izmeklējot mazāk smagus, smagus vai sevišķi smagus noziegumus. Pieņemtajā lēmumā norāda speciālās izmeklēšanas darbības, iestādes vai personas, kurām uzdots šīs darbības veikšana, tās veikšanas mērķi, kā arī atļauto ilgumu, jo tiesību ierobežošana notiek tikai uz noteiktu laiku. Lēmumā norāda arī citus apstākļus, kuriem ir nozīme veicamās darbības nodrošināšanā. KPL nosaka, ka publiski nepieejamā vietā veicamās speciālās izmeklēšanas darbības ilgums nedrīkst pārsniegt 30 dienas. Savukārt, ja ir pamats, izmeklēšanas tiesnesis termiņu var pagarināt.

Speciālo izmeklēšanas darbību rezultātā iegūto informāciju fiksē tikai tad, ja informācija nepieciešama kriminālprocesā pierādāmo apstākļu noskaidrošanai, norāda uz cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai tā izdarīšanas apstākļiem, kā arī gadījumos, kad ir nepieciešama tūlītēja būtiska sabiedriskās drošības apdraudējuma novēršana. Visas minētās darbības ir jāveic tā, lai informācijas vākšana un izmantošana atbilstu likumā noteiktajiem mērķiem, pretējā

³² Somijas Policijas likumu. Pieejams: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1995/en19950493.pdf> - aplūkots 12.05.2020.

³³ Pličs, I.R. Vai kriminālprocesā jāiekļauj sevišķā veidā veicamās izmeklēšanas darbības //Jurista Vārds Nr.7, 09.04.2002.

³⁴ Kūtris G. Nebūs progresa, ja nemainīsim domāšanu. Jurista Vārds, 07.05.2002., Nr. 9. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/61793-nebus-progresa-ja-nemainisim-domasanu/> - aplūkots 12.05.2020.

³⁵ Vaznis A. Satversme garantē, bet kā ir praksē. Jurista Vārds, 30.03.2010., Nr. 13, 30.–31. lpp.

gadījumā speciālo izmeklēšanas darbību rezultātā iegūtie pierādījumi nevar tikt izmantoti pierādīšanas procesā.

Speciālās izmeklēšanas darbības un tās rezultāts tiek protokolēts, ja šo darbību veic pats procesa virzītājs, savukārt, ja minētās darbības veikšana ir deleģēta specializētai valsts iestādei, tās pārstāvis raksta pārskatu, kuru kopā ar speciālā izmeklēšanas darbības rezultātā iegūtajiem materiāliem iesniedz procesa virzītājam. Bet, ja speciālo izmeklēšanas darbību procesa virzītāja uzdevumā veic cita persona, tā rakstveidā sniedz pārskatu procesa virzītājam un iesniedz viņam šīs darbības rezultātā iegūtos materiālus.

Autore uzskata, ka pēdējo gadu laikā operatīvais eksperiments ir zaudējis savu aktualitāti, un tikai retos gadījumos tiek izmantots, kad nav pietiekamu pierādījumu vai persona, kura sākotnēji sniegusi informāciju VP ar mērķi novērst iespējamo noziedzīgo nodarījumu, uzzina par to, ka tai būs jāiesaistās kriminālprocesā kā speciālā izmeklēšanas eksperimenta iesaistītajai personai jeb speciālā izmeklēšanas eksperimenta veicējam, atsakās piedalīties, jo nevēlas prettiesisku un nepamatotu iejaukšanos tās dzīvē, ņemot vērā to, ka tikai pirmstiesas izmeklēšanas – līdz procesa virzītāja lēmuma pieņemšanai par kriminālprocesa materiāla nodošanu kriminālvajāšanas uzsākšanai, nododot kriminālprocesa materiālus prokuratūrai - laikā tā paliks anonīma, bet tiklīdz kriminālprocess atradīsies tiesā, tad tās personība tiks atklāta noziedzīgā nodarītāja izdarītājam, iepazīstoties ar kriminālprocesa materiāliem, tai skaitā, liecinieka jeb speciālā izmeklēšanas eksperimentā iesaistītās personas sniegtajām liecībām, bet speciālajā izmeklēšanas eksperimentā iesaistītās personas bieži baidās par savu un savas ģimenes veselību, jo saprot, ka tie netiek pietiekoši pasargāti no VP puses.

Jāatzīst, ka praksē bieži mēdz būt pat tā, ka speciālo izmeklēšanas darbību laikā iegūtās ziņas tiek nepamatoti detalizēti pārbaudītas – pat tad, kad šī pārbaude nav nepieciešama, tādējādi ieguldot kriminālprocesā neattaisnoti lielus resursus.³⁶ Prakses laikā ir nācies saskarties ar gadījumiem, kad kriminālprocesa ietvaros vēl notiek pirmstiesas izmeklēšana, prokuroram veicot uzraudzību konkrētajā kriminālprocesā, sniedz papildus prokurora norādījumus, piemēram, veikt liecību pārbaudi uz vietas ar speciālā izmeklēšanas eksperimenta veicēju, kas autores ieskatā nav korekti, jo bieži vien praksē speciālais izmeklēšanas eksperiments tiek veikts netālu no vietas, kur dzīvo noziedzīgā nodarījuma izdarītājs. Līdz ar ko autore uzskata, ka pastāv risks tam, ka,

---

³⁶ Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanas teorētiskās un praktiskās problēmas. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/273813-speciālo-izmeklesanas-darbibu-izmantosanas-teoretiskas-un-praktiskas-problemas/> - aplūkots 12.05.2020.

gadījumā, ja noziedzīgā nodarījuma izdarītājam tiesa nepiemēro ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli –apcietinājumu, tad noziedzīga nodarījuma izdarītājs var uzzināt, kas attiecībā pret viņu bija vērsies VP un sniedza liecības, bija iniciators kriminālprocesa uzsākšanai un speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanai, kā rezultātā speciālā izmeklēšanas eksperimenta veicējs var tikt ietekmēšana no noziedzīgā nodarījuma izdarījušās personas puses. Praksē ir novēroti iepriekš aprakstītie gadījumi, kuru rezultātā tiesas stadijā kriminālprocesi tiek izbeigti, jo speciālajā izmeklēšanas eksperimentā iesaistītās personas neuztur vai maina savas iepriekš sniegtās liecības par labu noziedzīgā nodarītājā izdarījušajai personai.

2.SPECĀLĀ IZMEKLĒŠANAS EKSPERIMENTA VEIKŠANAS NOSACĪJUMI

KPL nosaka kādos gadījumos veic speciālo izmeklēšanas eksperimentu, un kā tas jāveic. Visa Kriminālprocesa likuma 11.nodaļa apraksta speciālo izmeklēšanas darbību veikšanas nosacījumus. Jau iepriekš autore norādīja, ka jebkuru speciālo izmeklēšanas darbību veic tikai kriminālprocesos, kas klasificēti ka mazāk smagi, smagi un sevišķi smagi. Līdz ar to saprotams, ka šo darbību var veikt visos kriminālprocesos, kuros izmeklē noziedzīgu nodarījumu, nevis kriminālpārkāpumu. Autors, darba izstrādes gaitā aplūko KL 7.pantu, kurā ir aprakstīts, ka:

Mazāk smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru KL paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par trim mēnešiem, bet ne ilgāku par trim gadiem, kā arī nodarījums, kurš izdarīts aiz neuzmanības un par kuru KL paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ne ilgāku par astoņiem gadiem.

Smags noziegums ir tāds tīšs nodarījums, par kuru KL paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par trim gadiem, bet ne ilgāku par astoņiem gadiem, kā arī nodarījums, kurš izdarīts aiz neuzmanības un par kuru KL paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par astoņiem gadiem.

Sevišķi smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru KL paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par astoņiem gadiem, vai mūža ieslodzījums.

Tātad pirms ierosinājuma sastādīšanas, amatpersonai, kura veic kriminālprocesu, jāpārliecinās, ka kriminālprocess ir kvalificēts pēc tāda KL panta, par kuru atbildība paredz brīvības atņemšanu no 3 mēnešiem un vairāk.³⁷

KPL 210.pantā ir reglamentēts, ka šīs darbības, kas reglamentētas KPL 11.nodaļā drīkst veikt atbilstoši šajos pantos noteiktajām prasībām un kā pirmais ir, ka KPL 11.nodaļā paredzētās speciālās izmeklēšanas darbības veic, ja kriminālprocesā pierādāmo apstākļu noskaidrošanai ziņas par faktiem nepieciešams iegūt, neinformējot kriminālprocesā iesaistītās personas un tās personas, kuras varētu šīs ziņas sniegt.³⁸ Tajā pašā laikā procesa virzītājam, veicot kriminālprocesu un noskaidrojot kriminālprocesā pierādāmos apstākļus, vienlaicīgi pastāv iespēja veikt gan speciālās izmeklēšanas darbības, gan operatīvo darbību, jo saskaņā ar Operatīvās

---

³⁷ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11.

³⁸ Turpat

darbības likuma 18. panta otro daļu operatīvās darbības process var noritēt arī krimināllietas izmeklēšanas laikā. Kā parādījusi veiktā aptauja, praksē nereti ir gadījumi, kad procesa virzītājs pierādījumu iegūšanai kriminālprocesā izvēlas izmantot tieši operatīvo darbību, nevis speciālās izmeklēšanas darbības. Līdz ar to aktuāls kļūst jautājums par šādas prakses pamatotību, proti, par pieļaujamību izmantot pierādīšanā operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem, ja minētās ziņas iegūtas, pastāvot objektīvajai iespējamībai minētās ziņas iegūt, veicot speciālās izmeklēšanas darbības.³⁹

Kā nākamā prasība KPL 210.panta otrajā daļā noteikts, ka speciālo izmeklēšanas darbību, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, veic procesa virzītājs vai iestādes un personas viņa uzdevumā.⁴⁰ Ja šādas darbības realizācijai nepieciešams izmantot operatīvās darbības līdzekļus un metodes, to uzdod veikt tikai ar likumu īpaši pilnvarotām valsts iestādēm, VP to veic VP izmeklēšanas atbalsta pārvaldē. Lai veiktu speciālo izmeklēšanas eksperimentu, blakus jau noteiktajiem nosacījumiem, kas attiecās uz speciālo izmeklēšanas darbību kopumā, ir attiecināmas KPL 225.pantā noteiktās prasības. Atļauju veikt speciālo izmeklēšanas darbību kriminālprocesa ietvaros iegūst divos veidos – iesniedzot kriminālprocesu ar ierosinājumu veikt speciālo izmeklēšanas darbību, tā saucamajā parastajā kārtībā - izmeklēšanas tiesnesim, vai neatliekamajos gadījumos (pielikums Nr.3), kad var uzsākt speciālo izmeklēšanas darbību veikšanu, saņemot prokurora piekrišanu 24 stundu laikā no akcepta saņemšanas brīža.

2.1. Procesuālie dokumenti speciālā izmeklēšanas eksperimenta ietvaros

Kriminālprocesa ietvaros, kas skar speciālās izmeklēšanas darbības, ir noteikts, kādiem dokumentiem jābūt. Pirmais dokuments, lai saņemtu tiesneša lēmumu, bez kura šo izmeklēšanas darbību nevar veikt, ir ‘‘Ierosinājums par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu’’, kuru autore jau šī darba ietvaros aprakstīja. Saskaņā ar KPL 323.pantu - Procesu virzītājs raksta ierosinājumu, ja kriminālprocesa mērķa sasniegšanai ir jāveic darbības, kuras nav šā procesa virzītāja kompetencē vai kuru veikšanai ir nepieciešams kompetentas personas lēmums. Savukārt KPL 324.pants nosaka, kā tiek izskatīti ierosinājumi. Panta pirmajā daļā noteikts, ka ierosinājumu izskata amatpersona, kurai kriminālprocesā ir piešķirtas pilnvaras pašai veikt vai ar lēmumu

---

³⁹Operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā. Pieejams: <https://juristavards.lv/doc/267071-operativas-darbibas-rezultata-ieguto-zinu-par-faktiem-izmantosana-pieradisana/> - aplūkots 12.05.2020.

⁴⁰ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.

atļaut citam veikt ierosinājumā ieteiktās darbības pēc noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietas vai pēc tās izmeklēšanas vai prokuratūras iestādes atrašanās vietas, kuras lietvedībā ir konkrētais process.⁴¹

Nav noteikta šablona pēc kura tiek izveidots dokuments, augstāk minētās darbības ierosināšanai. Ierosinājumā, kā jebkurā citā procesuālā dokumentā ir ievaddaļa. Ievaddaļā parasti tiek norādīts: izmeklēšanas iestādes pilns nosaukums; amatpersonas amats, vārds, uzvārds. Zem ievaddaļas seko iztīrājums, jeb, kur ir aprakstīti konstatētie fakti kriminālprocesā. Šajā daļā ļoti svarīgi ir norādīt: kriminālprocesa numuru, uzsākšanas datumu, iestādi; KL pantu pēc kura minētais kriminālprocess kvalificēts, kā arī jānorāda noziedzīga nodarījuma klasifikācija. Ļoti svarīgi ir pamatot savu lēmumu, par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas nepieciešamību. Šis pamatojums ir arī ierosinājumu svarīgākā sastāvdaļa, jo tā izmeklēšanas tiesnesis pieņems lēmumu par šīs sevišķā veidā veicamās darbības nepieciešamību. Motīva daļā, ir atsauce uz likuma pantiem, kas regulē šo darbību leģitimitāti. Motīva daļā izmeklētājs norāda, gan uz noziegumu, kas ir izdarīts un iespējams arī tiks izdarīts turpmāk, kas savukārt apstiprina to, ka izmeklēšanas darbībai ir jēga un ir iespēja to realizēt. Ne mazāk svarīgi ir arī norādīt KPL pantus, kas regulē šo darbību. Ierosinājuma daļā ir visa dokumenta rezultatīvā daļa, kas arī ierosinājumā daļā apraksta, ka ir pieņemts lēmums veikt speciālo izmeklēšanas eksperimentu pret nozieguma subjektu. KPL 324.panta otrajā daļā ir noteikti ierosinājuma izskatīšanas termiņi, proti, ja likumā nav noteikts citādi, ierosinājums jāizskata 7 dienu laikā, ja nepieciešams, pieaicinot ierosinājuma iesniedzēju. Par pieņemto lēmumu vai uzsāktajām darbībām paziņo iesniedzējam ne vēlāk kā triju dienu laikā.⁴²

Autore praksē ir saskārusies ar problemātiku, proti, iesniedzot ierosinājumu par veikšanu, izmeklēšanas tiesnesis ir lūdzis ierosinājumu pārveidot, un tajā iekļaut speciālā izmeklēšanas eksperimenta plānu, pamatojot, ka nepieciešams pārliecināties par tā leģitimitāti no izmeklēšanas iestādes puses, un to, ka netiks veikta provokatīvas darbības - kriminālprocesos apkarojot noziedzīgus nodarījumus, kas saistās ar nelikumīgu aizliegto bīstamo narkotisko un/vai psihotropo vielu vai tām pielīdzināto prekursoru apriti.

Autore, veicot pārrunas ar izmeklēšanas tiesnesi, norunāja, ka operatīvais darbinieks, kas nodrošinās speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu, ieradīsies pie izmeklēšanas tiesneša un uzrādīs speciālā izmeklēšanas eksperimenta plānu. Šis plāns ir klasificēts saskaņā ar MK

---

⁴¹ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.

⁴² Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.

noteikumiem Nr.887 ‘‘Izlūkošanas (pretizlūkošanas) un operatīvās darbības plāni, organizācija, metodika un taktika’’⁴³, kas, savukārt, ir slepens dokuments. Līdz ar to, pamatojot speciālā izmeklēšanas eksperimenta plānu, kā tādu, kas satur ziņas par operatīvā darba metodiku un taktiku. Autore uzskata, ka KPL būtu jāievieš prasības par ziņām, kuras būtu norādāmas ierosinājumā par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu gadījumos, kad speciālais izmeklēšanas eksperiments tiks veikts pret konkrētu personu, un gadījumos, kad pastāv reāls risks tam, ka personas uzdevumā var rīkoties arī trešā persona, par kuru kriminālprocesa ietvaros būs minimāla vai nebūs nemaz iegūta informācija, - ar mērķi VP novērst noziedzīgu nodarījumu, nepārkāpjot KPL noteiktās normas, nepieļaujot neatļautu iejaukšanos personas dzīvē.

Izmeklēšanas tiesnesis pieņem lēmumu saskaņā ar KPL 318.panta trešo daļu – ‘‘Amatpersonas, kuras veic kriminālprocesu, bet nav procesa virzītāji, pieņem motivētus lēmumus savas kompetences jautājumos.’’ Lēmumu noformē līdzīgi, kā ierosinājumu, vienīgi šādiem dokumentiem ir valsts noteikts šablons ar ģerboni. Lēmumos KPL nosaka kādai informācijai ir jābūt, kas ir noteikts KLP 320.pantā - panta pirmā daļa - rakstveidā noformēts nolēmums sastāv no ievada, aprakstošās, motīvu un rezolūtīvās daļas. Otrajā daļā, ir noteikts, ka ievadā norāda tā pieņemšanas vietu un laiku, iestādi un to amatpersonu, kura pieņem nolēmumu, un tiesisko jautājumu, par kuru nolēmums pieņemts. Aprakstošajā daļā norāda procesā noskaidroto apstākļu būtību, kas ir pamatā nolēmuma pieņemšanai. Motīvu daļā norāda atsauci uz likumu, saskaņā ar kuru nolēmums pieņemts, un pamato izdarīto secinājumu. Rezolūtīvajā daļā norāda secinājumu par izskatāmo jautājumu, pieņemto nolēmumu un tā pārsūdzēšanas kārtību un termiņus. Svarīgi ir šī panta 5.¹ daļā minētais, ka nolēmumā neietver informāciju, kas ir valsts noslēpuma objekts. Ja informācija, kas ir valsts noslēpuma objekts, ir pierādījums kriminālprocesā, nolēmumā norāda, ka šī informācija ir izvērtēta. Sestajā panta daļā ir noteikts, ka likumā paredzētajos gadījumos procesa virzītājs lēmumu var uzrakstīt rezolūcijas veidā. Šādos gadījumos lēmumā norāda secinājumu par izskatāmo jautājumu (lēmuma būtību), lēmuma pieņemšanas datumu un amatpersonu, kura pieņēma lēmumu. Septītajā daļā teikts, ka amatpersona, kura pilnvarota veikt kriminālprocesu, savu lēmumu, ar kuru tā atļauj vai piekrīt veikt konkrētu procesuālo darbību vai apstiprina tās veikšanu, noformē rezolūcijas veidā.⁴⁴ KPL

---

⁴³Valsts noslēpuma objektu saraksts: Ministru kabineta 29.10.2004. noteikumi Nr.887 Latvijas Vēstnesis Nr.171, 28.10.2004.

⁴⁴ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.

216.pantā ir noteikts, kā tiek fiksētas speciālās izmeklēšanas darbības. Kriminālprocesā par speciālo izmeklēšanas darbību veikšanu tiek sastādīti pārskati, par izmeklēšanas darbības norisi, kurus sastāda darbinieki, kas veikuši speciālo izmeklēšanas eksperimentu procesa virzītāja uzdevumā. Autore izpētot vairākus šādus pārskatus secina, ka noformējums ir tāds kā citiem VP dokumentiem. Aprakstošajā daļā visas fiksētās darbības tiek aprakstītas līdzīgi, kā apskates protokolā, sīki, smalki, detalizēti par katru darbību - saņemto zvanu, īsziņu u.c. Svarīgi pieminēt, ka speciālais izmeklēšanas eksperiments tiek veikts kombinācijā ar citām KPL 11.nodaļā esošajām izmeklēšanas darbībām – viena no ieteicamajām ir sakaru līdzekļu kontrole.⁴⁵

“Sociālistiskās sistēmas sabrukums, izraisot ievērojamas politiskās un sociālās pārmaiņas Austrumeiropas un Centrāleiropas valstīs, nozīmēja arī izolācijas izbeigšanos no pārējās pasaules, kas radīja labvēlīgu situāciju narkotisko vielu izplatību Latvijā un ik gadu stāvoklis kļūst aizvien nopietnāks”.⁴⁶ Līdz ar to autore vēlas uzsvērt, ka Iekšlietu ministrijas 2017.g. 24.maija rīkojuma Nr. 1-12/1213 pielikuma “Iekšlietu ministrijas stratēģija 2020.-2022.gadam”⁴⁷, kā arī “Organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas plānā” 2018.-2020. gadam⁴⁸, un par vienu no Valsts policijas galvenajām 2020.gada prioritātēm ir noteikta – narkotisko, psihotropo un psihoaktīvo vielu nelikumīgas aprites apkarošana. Bez speciālā izmeklēšanas eksperimenta pierādīt personas un/vai personu vainu, it īpaši, tādos noziedzīgos nodarījumos par kurām kriminālatbildība tiek paredzēta KL⁴⁹ 253.pantā, 253².pantā un sevišķi 253¹.pantā, kas ir, aizliegto bīstamo narkotisko un/vai psihotropo vielu vai tām pielīdzināto prekursoru neatļauta realizēšana, praktiski nav iespējams. Autore praksē saskārās ar to, ka, ja kriminālprocess tiek veikts sakarā ar nelikumīgu aizliegto bīstamo narkotisko un/vai psihotropo vielu vai tām pielīdzināto prekursoru apriti, tad speciālais izmeklēšanas eksperiments veikts ar mērķi pierādīt šo vielu realizācijas faktu. Šādā gadījumā eksperimenta veicējs veic tā saukto “kontrolpirkumu”. Pēc autora domām ir nepareizi, ka kriminālprocesa ietvaros eksperimenta veicējs tiek pratināts kā liecinieks un liecību laikā pievieno protokolam eksperimenta laikā iegādāto nelikumīgo vielu. Kā arī liecībās eksperimenta veicējs apraksta gaitu, kā tika plānota eksperimenta norise, kas arī daļēji kriminālprocesa ietvaros atklāj operatīvā darba metodiku un taktiku. Autore uzskata, ka vielu kriminālprocesa ietvaros ir

---

⁴⁵ Turpat

⁴⁶ Kristapsone S. Noziedzība Latvijā.-Rīga: RAKA, 2003, 62.-63.lpp.

⁴⁷ Iekšlietu ministrijas darbības stratēģija 2020.-2022.gadam. Pieejams: http://www.iem.gov.lv/files/text/Strategija_IeM.pdf – aplūkots 10.05.2020.

⁴⁸ Plāna projekts "Organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas plāns 2018.–2020.gadam". Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40442907> – aplūkots 10.05.2020.

⁴⁹ Turpat

jāizņemot pieņemot lēmumu par izņemšanu un veicot izņemšanu sastādot izņemšanas protokolu, bet tas nemaina faktu, ka eksperimenta veicējs ir jānopratina par lietas eksperimenta veikšanas apstākļiem un darbībām, kuras veica pats eksperimenta veicējs. Turklāt tālāk iztiesāšanas stadijā, šīm lieciniekam ir jāsniedz tiesā liecības, līdz ar to pilnīgi atklāj eksperimenta savu identitāti. Šāda prakse, kā jau autore šī darba ietvaros iepriekš minēja, atbaida iespējamos eksperimenta veicējus, līdz ar to, mazina VP iespējas apkarot noziedzīgos nodarījumus, kas saistīti ar nelikumīgu aizliegto bīstamo narkotisko un/vai psihotropo vielu vai tām pielīdzināto prekursoru apriti.

2.2. Speciālā izmeklēšanas eksperimenta pirmskontrolē

Izvērtējot speciālās izmeklēšanas darbības nepieciešamību kriminālprocesā, procesa virzītājs sagatavo lietu iesniegšanai izmeklēšanas tiesnesim. Vadoties no savas prakses, autore var paskaidrot, ka sākotnēji, kad tiek konstatēts, ka bez speciālās izmeklēšanas darbības veikšanas konkrēto noziedzīgo nodarījumu nevarēs atklāt veicot citas izmeklēšanas darbības, tādas kā - pratinot iespējamo aizdomas turēto personu, lieciniekus u.c. - procesa virzītājs, sazinoties ar izmeklēšanas tiesneša palīgu, brīdina, ka tiks sagatavots ierosinājums un jau sākotnēji telefoniski izskaidro lietas būtību, lai piefiksētu kādus jau sākotnēji mutiski pieprasītos no izmeklēšanas tiesneša faktus ierosinājumā, lai to nevajadzētu vēlāk atkārtoti gatavot no jauna. Nereti ar speciālo izmeklēšanas darbību veikšanu, ir nepieciešams veikt arī kratīšanu, šādos gadījumos ar ierosinājumu par speciālās izmeklēšanas darbības veikšanu, uzreiz tiek arī sastādīts ierosinājums par kratīšanas veikšanu, ar lūgumu izmeklēšanas tiesnesim atļaut veikt kratīšanu personas dzīvesvietā. Savukārt, gadījumos, kad speciālā izmeklēšanas darbības veikšana ir neatliekama, ir nepieciešams no prokurora saņemt atļauju to veikt neatliekamības kārtībā. Šādos gadījumos procesa virzītājs sastāda lēmumu par kratīšanas veikšanu un lēmumu par speciālās izmeklēšanas darbības veikšanu, savukārt speciālo izmeklēšanas darbību un kratīšanu veic 24 stundu laikā no prokurora rezolūcijas saņemšanas, ne vēlāk kā nākamās dienas laikā iesniedz kriminālprocesu izmeklēšanas tiesnesim, sagatavojot ierosinājumu par speciālās izmeklēšanas darbības veikšanas tiesiskumu un ierosinājumu par kratīšanas tiesiskumu, kas ir uzskatāms par speciālā izmeklēšanas eksperimenta pēckontroli un tiks apskatīts nākamajā apakšnodaļā.

Iesniedzot kriminālprocesu izmeklēšanas tiesnesim vai prokuroram, lai tiktu saņemts akcepts speciālās izmeklēšanas darbības veikšanai, krimināllietas materiālos ir jābūt pietiekamam

pierādījumu kopumam, lai tas pierādītu speciālās izmeklēšanas darbības veikšanai pieļaujamos apstākļus. Piemēram gadījumos, kad plānots veikt speciālo izmeklēšanas darbību pret personu, kura realizē iepriekš minētās vielas, ir jābūt, gan pierādījumiem, kas apstiprinātu to, ka tieši šī persona nodarbojās ar to realizāciju, proti, tas varētu būt operatīvā darbinieka dienesta ziņojums, par to, ka ir iegūta un pārbaudīta informācija par minēto faktu, vai kriminālprocesa ietvaros ir liecinājusi persona, kurai šī informācija ir pieejama, un kurai tiek uzrādītas atpazīšanai personu fotogrāfijas, lai atpazīstu personu pret kuru tiks veikts speciālais izmeklēšanas eksperiments. Krimināllietas materiāliem tiek pievienoti dokumenti par personas dzīvesvietu no datu bāzēm, kā arī informācija no Iekšlietu Integrētās informācijas sistēmas par personas izdarītajiem noziedzīgiem nodarījumiem un administratīvajiem pārkāpumiem. Līdz ar to, ja sodāmībās uzrādās esošas krimināllietas vai iztiesātas krimināllietas par analogiskiem noziegumiem, tas pirmsskoles stadijā, apstiprina speciālās izmeklēšanas darbības veikšanas pamatnosacījumus. Gadījumā ja persona iepriekš nav saukta par analogiskiem noziedzīgiem nodarījumiem vai iepriekš nav nonākusi VP redzeslokā, par pietiekamu tiek uzskatītas liecinieka liecības, kurās laika liecinieks ir liecinājis, ka tieši šī persona nodarbojās ar minēto noziegumu izdarīšanu, līdz ar to, tiek panākts speciālās izmeklēšanas darbības nosacījums daļā par to, ka persona izdara noziedzīgus nodarījumus un ar speciālo izmeklēšanas darbību veikšanu šīs noziedzīgās darbības var tikt pārtrauktas. Darba izstrādes laikā autore apskatīja LR AT Krimināllietu departamenta 2016.gada 30.jūnija lēmumu lietā Nr.16870001613⁵⁰ par ‘‘Speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu, dalības vai līdzdalības noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā imitēšana; prokurora piekrišana kratīšanai’’, kurā aizstāvis, iesniedza kasācijas kārtībā sūdzību, norādot uz to, ka speciālais izmeklēšanas eksperiments ir veikts prettiesiski un atzīstams par nepieļaujamu pierādījumu saskaņā ar KPL 130.panta otro daļu. Pēc AT domām KPL 213.panta otrajā daļā noteikts, ka lēmumā norāda uz atļauju imitēt dalību vai līdzdalību noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. AT ieskatā, ne katrā lēmumā par speciālās izmeklēšanas darbības veikšanu, tostarp par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu jānorāda uz atļauju imitēt dalību vai līdzdalību noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 228.pantā noteiktajam noziedzīgās darbības imitēšana ir viens no pasākumiem speciālās izmeklēšanas darbības nodrošināšanai. Speciālās izmeklēšanas darbības veikšanā iesaistītās amatpersonas katrā

---

⁵⁰ Speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu, dalības vai līdzdalības noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā imitēšana; prokurora piekrišana kratīšanai. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 30.06.2016. spriedums krimināllietā: 16870001613. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3641> – aplūkots 13.04.2020.

atsevišķā gadījumā var lemt par pasākumiem, kādi nepieciešami šīs darbības nodrošināšanai, tostarp par noziedzīgās darbības imitēšanu.⁵¹

Autore analizējot šo AT atzinumu, ir sapratusi, ka Speciālais izmeklēšanas eksperiments pēc būtības imitē noziedzīgu darbību no eksperimenta veicēja puses un tas nav atkārtoti jāatrunā, un izmeklēšanas tiesnesim nav katra gadījumā jādod atļauju šo darbību imitēt. Pirmskontroles laikā personām, kuras akceptē speciālās izmeklēšanas darbības veikšanu ir jāizvērtē visi priekšnosacījumi. Pēc autores domām, tās prasības, kuras nosaka izmeklēšanas tiesnesis, dažkārt nevar tikt izpildītas, jo no pieredzes praksē autore ir sastapusies ar to, ka nepietiek vien ar operatīvā darbinieka dienesta ziņojumu par to, ka operatīvās uzziņas, pārbaudes vai izstrādes laikā tika noskaidrots fakts par noziedzīga nodarījuma, iespējamo, varbūtību par tā izdarīšanu.

---

⁵¹ Nosacījumi speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanai. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 15.03.2016. spriedums krimināllietā: 15830020513. Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadlawfile/3616> - aplūkots 17.04.2020.

3. SPECIĀLĀ IZMEKLĒŠANAS EKSPERIMENTA GAITĀ IEGŪTO ZIŅU PAR FAKTIEM FIKSĒŠANA UN TO IZMANTOŠANA

Autore iepriekšējā nodaļā ir izpētījusi speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas nosacījumus, pie kādiem tiek veikta speciālā izmeklēšana darbība – specialais izmeklēšanas eksperiments, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu. Trešajā nodaļā autore vēlas izpētīt speciālās izmeklēšanas darbības – speciālā izmeklēšanas eksperimenta fiksācijas nosacījumus un speciālā izmeklēšanas eksperimenta laikā iegūto rezultātu izmantošanu pierādīšanā. Ņemot vērā to, ka speciālais izmeklēšanas eksperiments ir speciālā darbība, tad šīs darbības fiksācija paredz īpašus nosacījumus, lai novērstu prettiesisku un nepamatotu iejaukšanos citu personu dzīvē.

KPL 211.pants nosaka, ka „*Speciālās izmeklēšanas darbības gaitā fiksē tikai saistībā ar mazāk smagiem, smagiem vai sevišķi smagiem noziegumiem iegūto informāciju, kura:*

- 1) *nepieciešama kriminālprocesā pierādāmo apstākļu noskaidrošanai;*
- 2) *norāda uz cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai tā izdarīšanas apstākļiem;*
- 3) *nepieciešama tūlītēja būtiska sabiedriskās drošības apdraudējuma novēršanai.*”⁵²

Likuma 211.pants paredz, ka speciālo izmeklēšanas darbību drīkst veikt izmeklējot tikai mazāk smagus, smagus vai sevišķi smagus noziegumus, kā arī ietver to ziņu par faktiem fiksēšanu, kas attiecās uz izmeklējamo lietu.⁵³

No minētā likuma teksta izriet, ka pirmais šīs normas izpildes organizatoriski-taktiskais priekšnosacījums ir nodrošināt, lai speciālās darbības izpildītājiestāde detalizēti zinātu konkrētajā kriminālprocesā pierādāmos apstākļus, jo tikai tad tā spēs noteikt kura no iegūtas informācijas nepieciešama šo apstākļu noskaidrošanai, tātad fiksējama pārskatos un to pielikumos. Acīmredzot to var panākt tikai procesa virzītājam iepazīstinot izpildītājiestādes vai tās attiecīgās struktūrvienības vadītāju ar absolūti visu viņu rīcībā esošo informāciju konkrētajā kriminālprocesā, ieskaitot izvirzītas versijas, prognozējamo to personu turpmāko rīcību, par kuru noziedzīgas darbības process uzsākts u.tml. Tikai šādi informēta specializētās valsts iestādes amatpersona spēs atšķirt un fiksēt pārskatā un atlasīt no fiksētās ar tehniskajiem līdzekļiem, informāciju, kuru neizraisa saprātīgas šaubas par tās nepieciešamību pierādāmo apstākļu

---

⁵²Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.

⁵³Turpat

noskaidrošanai.⁵⁴

No šī apgalvojuma izriet, ka speciālās izmeklēšanas darbības var veikt gan procesa virzītājs, gan viņā uzdevumā darbojošās iestādes, bet arī paredz iespēju veikt speciālās darbības kompleksi, lai pilnvērtīgāk fiksētu konkrētas speciālās darbības būtību ar cietiem līdzekļiem. Proti, veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu, papildus parasti tiek veiktas arī speciālās izmeklēšanas darbības kā sakaru līdzekļu kontrole, personas novērošana un izsekošana, vietas videokontrole, noziedzīgas darbības kontrole u.c., kas kopumā fiksē speciālā izmeklēšanas gaitā iegūtas ziņas par faktiem, un kuri vēlāk tiek izmantoti pierādīšanā.

Tiesvedībā pieļaujami tādi pierādījumi, kas atbilst likuma prasībām. Bet, tā kā procesuālā forma likumā stingri reglamentēta, tad varam teikt, ka pierādījumu pieļaujamības noteikumi ir likumā iepriekš paredzēti un, novērtējot pierādījumus, tikai jāpārlicinās, vai tie atbilst šiem noteikumiem.⁵⁵ KPL 216.pants nosaka speciālo izmeklēšanas darbības fiksāciju, kas nosaka īpašu kārtību, kādā veidā tiek fiksētas iegūtas ziņas par faktiem. KPL 216.panta pirmā daļa paredz, ka: „Procesa virzītājs, pats veicot speciālo izmeklēšanas darbību, raksta protokolu”, taču otrajā un trešajā daļā ir noteikts, ka: „Ja speciālo izmeklēšanas darbību veic specializēta valsts iestāde, tās pārstāvis raksta pārskatu un to kopā ar šīs darbības rezultātā iegūtajiem materiāliem iesniedz procesa virzītājam” vai „Ja speciālo izmeklēšanas darbību procesa virzītāja uzdevumā veic cita persona, tā rakstveidā sniedz pārskatu procesa virzītājam un iesniedz viņam šīs darbības rezultātā iegūtos materiālus.”⁵⁶

Vadoties no savas prakses policijas iecirknī, autore vēlas norādīt, ka par speciālā izmeklēšanas eksperimenta organizatoru pārsvarā tiek noteikti operatīvie darbinieki, kuri ne tikai sastāda iespējamo speciālā izmeklēšanas eksperimenta norises plānu, nosaka speciālā izmeklēšanas eksperimenta veicēja uzdevumus un rīcību attiecīgajās situācijās, bet paralēli kontrolē pārējo speciālo izmeklēšanas darbību veikšanu, ar kuru palīdzību tiks fiksēti izmeklēšanu interesējošie fakti. Speciālās darbības, ka tieši speciālais izmeklēšanas eksperiments, tiek uzdots veikt operatīviem darbiniekiem sakarā ar to, ka šo darbību veikšanai tiek nereti izmantota operatīvā darba taktika, metodika un līdzekļi. Ņemot vērā iepriekš minēto, par speciālo izmeklēšanas darbības veikšanas gaitu pārsvarā tiek sagatavots pārskats, kura izpildītājs pārsvarā

⁵⁴ Kavalieris, A. Specioalo izmeklēšanas darbību izmantošanas taktika. Rīga, SIA „Jumi”, 2010, 27 lpp.

⁵⁵ Миньковский, Г.М. Допустимость и относимость доказательств. Теория доказательств в советском уголовном процессе, часть общая. Москва, «Юридическая литература», 1966, с. 268-269.

⁵⁶ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.

tiek noteikts operatīvais darbinieks.

Neatkarīgi no tā, kam pieder iniciatīva izdarīt speciālo izmeklēšanas darbību vai to kompleksu, pirmais lemj par to procesa virzītājs. Vispirms viņš apsver, vai kāda fakta pierādīšanai konkrētajā kriminālprocesā ir nepieciešama informācija, kuru varēs iegūt veicot nodomāto(ās) specialo(ās) izmeklēšanas darbību(as) un vai šai gadījumā pastāv visi iepriekšējie nodaļā aprakstītie nosacījumi, kuri nepieciešami, lai darbību drīkstētu darīt.⁵⁷ Galvenais priekšnosacījums, lai savāktu pilnu un patiesu informāciju, ir sākt ar liecinieka nopratināšanu un ietvert sevī rūpīgu sagatavošanos. Nopratināšana ietver: izmeklējamās lietas materiālu rūpīgu izpēti; nopratināšanas objekta noskaidrošana, t.i., apstākļus, kuriem ir jābūt atspoguļotiem liecībās; nopratināmā psiholoģisko īpašību izpēte, viņa attieksme un nostāja attiecībā pret izmeklējamu lietu, it īpaši personām ar procesuālo stāvokli, pierādījumu izpēte.⁵⁸

KPL 228.pants nosaka pasākumus speciālo izmeklēšanas darbību nodrošināšanai, proti, „*Speciālās izmeklēšanas darbības nodrošināšanai tajā iesaistītās amatpersonas un personas var izmantot iepriekš speciāli sagatavotas ziņas un dokumentus, iepriekš speciāli izveidotas organizācijas vai uzņēmumus, priekšmetu un vielu imitācijas, īpaši sagatavotus tehniskos līdzekļus, kā arī imitēt dalību noziedzīga nodarījuma izdarīšanā vai līdzdalību atbalstītāja veidā.*”⁵⁹ Autore uzskata, ka efektīvai speciālās izmeklēšanas darbības mērķa sasniegšanai ir lietderīgi izmantot likumā noteiktus konspirācijas aspektus un operatīvo taktiku, lai efektīvāk radītu personai ikdienas darbībai raksturīgu situāciju vai apstākļus, kas veicina noziedzīga nodoma atklāšanos. „*Ar operatīvo taktiku saprot sarežģītu uzdevumu risināšanu cīņā pret organizēto noziedzību, proti, tā ir operatīvas darbības kategorija, kas atspoguļo operatīvā darbinieka domāšanu, iekļaujot situācijas, spēku, īpašību un pretdarbojošās puses uzvedības modeļa novērtēšanu, kā arī savu iespēju novērtēšanu, kas nosaka rīcību un stratēģijas līniju mērķa sasniegšanai, proti, nozieguma atklāšanai.*”⁶⁰ Autorei vadoties no savas prakses, vēlas minēt piemērus, kad policijas darbinieki pārgērbjas par citu profesiju grupu pārstāvjiem (elektriķi, santehniķi, BNDzV personas utml.), kas nodrošina efektīvu speciālo izmeklēšanas darbību gaitā iegūto ziņu par faktiem fiksēšanu. It īpaši šādas konspiratīvās darbības ir noderīgas

⁵⁷ Kavalieris, A. Specialo izmeklēšanas darbību izmantošanas taktika. Rīga, SIA „Jumi”, 2010, 24.lpp

⁵⁸ Подшибякин, А.С. Криминалистика. Москва, Инфра-м, 2010, с.491-492.

⁵⁹ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.

⁶⁰ Теория оперативно-розыскной деятельности/ Авторский коллектив. Под ред. К. Горяинова, В. Овчинского, Г. Синилова. Москва, Инфра-м, 2010, с. 709.

cīņā ar nelikumīgu vielu apriti. “Daudz konspiratīvāk notiek heroīna realizācija no dzīvokļiem. Narkodīleri cenšas ierobežot ar viņiem tieši saistīto klientu loku, izmantojot tikai dažus no tiem kā starpniekus, un cenšas izvairīties no tiešiem kontaktiem narkotiku nodošanas brīdī.”⁶¹ Šajos gadījumos ir efektīvi veikt noteiktas vietas novērošanu, izmantojot konspirācijas paņēmienus, nepiesaistot sev lieku uzmanību un fiksējot pilnu narkotisko/psihotropo vielu realizācijas shēmu.

Šī iemesla dēļ, ja vien tas iespējams, kā nosaka likums, viss, kas notiek tā laikā, tiek fiksēts ar tehnisko līdzekļu palīdzību audio vai videoierakstā, pie kam šiem līdzekļiem darbojoties automātiskā režīmā. Tādējādi tehniski tiek fiksēts ne tikai pierādīšanai nepieciešamais, bet viss notiekošais. Tādēļ informācijas atlase fiksācijai pārskatos un materiālos, ko ietver kriminālprocesā, iegūst ārkārtīgi lielu nozīmi un ir visai darbietilpīgā, jo šie pierādīšanai izmantojamie materiāli dažkārt veido tikai 10-15% no kopēja fiksēta apjoma vai pat mazāk.⁶² Tāpēc būtiski ir pareizi nošķirt tos materiālus, kuriem ir nozīme kriminālprocesā un ir pierādījuma nozīme kriminālprocesā, no tiem, kuri nav pievienojami krimināllietai, jo tie nesatur ziņas par faktiem, kuriem ir pierādījuma nozīme. Speciālā izmeklēšanas darbības gaitā fiksēti materiāli glabā iestādē, kas pabeidz pirmstiesas procesu.

KPL 231.pants nosaka kārtību, kādā kriminālprocesā iesaistītas personas drīkst iepazīties ar specialā izmeklēšanas eksperimentā fiksētiem materiāliem, kas nav pievienoti krimināllietai, jo tiem nav pierādījumu nozīmes kriminālprocesā. KPL 231.pants norāda, ka „*Kriminālprocesā iesaistītā persona, kurai ir tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem pēc pirmstiesas procesa pabeigšanas, var iesniegt pieteikumu izmeklēšanas tiesnesim, lūdzot iepazīstināt to ar nepievienotajiem materiāliem.*”, taču „*Izmeklēšanas tiesnesis izvērtē pieteikumu, ņemot vērā materiālu iespējamo nozīmi kriminālprocesā un pieļautos cilvēka tiesību ierobežojumus, un var liegt iespēju iepazīties ar nepievienotajiem materiāliem, ja tas var būtiski apdraudēt kādas kriminālprocesā iesaistītās personas dzīvību, veselību vai ar likumu aizsargātās intereses vai ja tas aizskar tikai trešās personas privātās dzīves noslēpumu.*”⁶³

A.Kavalieris savā grāmatā „Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanas taktika” min trīs izmeklēšanas tiesneša lēmumu variantus. Pirmkārt, iepazīstoties ar nepievienotajiem materiāliem izmeklēšanas tiesnesis var nākt pie atzinuma, ka šī nepievienošana bijusi kļūdaina un tajos fiksētā

---

⁶¹ Ivančiks J. Narkokriminalitātes apkarošanas aktualitātes Latvijā//Administratīvā un Kriminālā Justīcija. 4/2008, 31.lp.

⁶² Kavalieris, A. Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanas taktika. Rīga, SIA „Jumi”, 2010, 28.lpp.

⁶³ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.

informācija var tikt izmantota pierādīšanai un tātad pievienojama kriminālprocesam un lūgums par iepazīstināšanu ir apmierināms. Kā liecina apzināta ārvalstu pieredze, kad šāda nepamatota nepievienošana mēdz tikt pieļauta attiecībā uz informāciju par apstākļiem, kuri varētu mīkstināt apsūdzētā atbildību. Otrkārt – materiālos izrādās fiksēta informācija, kurai nav nekādas sakarā ar izmeklējamo noziegumu. Piemēram – kukuļņēmēja telefonsarunu kontroles gaitā fiksēta viņa ikvakara stāstīta pasaciņa savam mazdēlam. Šādu materiālu, protams, kriminālprocesam nepievienos, bet, ja lūguma iesniedzēja to vēlēšies – viņu ar šo ierakstu iepazīstinās. Bet treškārt – iespējams, ka nepievienotais materiāls gan nesatur informāciju, kura attiecās uz izmeklējamo noziegumu, tomēr iepazīstoties ar to lūguma iesniedzēja varētu apdraudēt kādas citas personas intereses vai privātas dzīves noslēpumu. Piemēram – jau minētajā kukuļņēmēja lietā – viņa sievas telefonsaruna ar savu mīļāko, Šādā situācijā lūgums, protams, noraidāms.⁶⁴

Autorei vadoties no savas prakses, vēlas norādīt arī uz ceturto aspektu, kurās ietvaros būtu nevēlamā kriminālprocesa iesaistītas personas iepazīšanās ar krimināllietas materiāliem. “Jāievēro, ka personu darbībās, kuri izdara ar narkotisko līdzekļu izplatīšanu un lietošanu saistītus noziegumus, nereti var saskatīt rūpīgi noregulētu sistēmu, kas ietver līdzdalībnieku savstarpējo sakaru struktūru, lomu un funkciju sadali, konspirācijas mehānismu un pat pārdomātu korupciju”.⁶⁵ Veicot speciālās izmeklēšanas darbības, nereti to veikšanai tiek izmantoti operatīvā darbā izmantojamie līdzekļi un metodes, kuru atklāšana rada neatgriezeniskus apdraudējumus turpmākai specialemeklēšanas darbību efektīvai nodrošināšanai, kā arī, atklājot no pirmā ieskats informāciju, kurai nav nekādas nozīmes kriminālprocesā, tā var ietvert sevī apslēptu būtisku apdraudējumu iesaistītas personas dzīvībai vai veselībai un citām ar likumu aizsargātām interesēm. Autore vēlas minēt piemēru, kad neacīmredzami varētu tikt apdraudēta trešās personās dzīvība, veselība un citas intereses: veicot vietas videokontroli, izmeklēšanai lietderīga informācija šīs darbības gaitā netika iegūta, taču autore vēlas norādīt, ka šī videonovērošana tika veikta no trešajai personai piederošas teritorijas (ar trešās personas atļauju), un, atklājot kriminālprocesa ieinteresētai personai šo videomateriālu, mēs atklājam šīs personas slēptu sadarbību ar tiesībsargājošām iestādēm, kas apgrūtina turpmāko darbu ar informācijas avotiem un var apdraudēt šī avota privātas intereses, iespējams arī dzīvību vai veselību. Šādas piemēru variācijas varbūt dažādas, kuros tiek atklātas speciālās metodes un līdzekļu (tehnoloģiju)

---

⁶⁴Kavalieris, A. Specialemeklēšanas darbību izmantošanas taktika. Rīga, SIA „Jumi”, 2010, 28.-29.lpp.

⁶⁵ Autoru grupa profesora A.Kavaliēra vadībā. Kriminālistika. Noziegumu izmeklēšanas metodika. Mācību grāmata. -Rīga:LPA, 2000., 155.lp.

izmantošana.

KPL 234.pants nosaka, ka „*Speciālās izmeklēšanas darbības veikšanas metodes, paņēmieni un līdzekļi, kā arī tās rezultātā iegūtās ziņas, kurām nav pierādījumu nozīmes kriminālprocesā, kurā šī darbība veikta, vai kuru izmantošana citā kriminālprocesā nav atļauta, vai kuras nav nepieciešamas sabiedrības drošības tūlītēja būtiska apdraudējuma novēršanai, ir valsts vai izmeklēšanas noslēpums, un personas par to izpaušanu atbild Krimināllikumā noteiktajā kārtībā.*”⁶⁶ Šajā pantā likums nosaka, ka speciālo darbību rezultātā iegūtas ziņas ir valsts vai izmeklēšanas noslēpums un šīs informācijas aizsardzībai ir paredzēta noteikta aizsardzības kārtība, kas pēc autora domām ir absurda un neefektīva. Autorei pievēršot uzmanību KPL 233.panta saturam, kurā minēts, ka „*Procesa virzītājs lieto visus likumā paredzētos līdzekļus, lai ierobežotu speciālās izmeklēšanas darbības rezultātā iegūto tādu ziņu izplatīšanu, kurām ir pierādījuma nozīme kriminālprocesā, ja tās aizskar personu privātās dzīves noslēpumu vai skar citu ar likumu aizsargātu ierobežotas pieejamības informāciju*”,⁶⁷ konstatē, ka informācijas aizsardzības funkcija tiek deleģēta procesa virzītājam, taču tas attiecās tikai uz informāciju, kurai ir pierādījuma nozīme kriminālprocesā, bet neattiecas uz ziņām, kuras tika iegūti speciālās izmeklēšanas darbības rezultātā, taču procesa virzītājs ir atzinis, ka tiem nav pierādījumu nozīme izmeklējamā lietā. Ņemot vērē iepriekš minēto, autore uzskata, ka ziņas par faktiem, kuri tika iegūti speciālā izmeklēšanas darbības gaitā un, kuri nav pievienojami lietas materiāliem, nav pietiekoši aizsargāti, līdz ar to tiem nav noteiktas līdzvērtīgas aizsardzības kā ziņām par faktiem, kuriem ir pierādījuma nozīme. Autore secina, ka ir nepieciešams veikt grozījumus KPL, deleģējot procesa virzītājam aizsargāt šīs ziņas par faktiem, tādā veidā aizsargājot savu darba taktiku, metodiku, paņēmienus un izmantoto tehniku.

3.1. Speciālā izmeklēšanas eksperimenta pēckontrole

Speciālais izmeklēšanas eksperiments ir pakļauts pirmskontrolei (pie izmeklēšanas tiesneša vai prokurora) tad attiecīgi, pēc darbības veikšanas, ir pakļauts arī pēckontrolei, tas ir pierādījumu galīgo novērtējumu – to attiecināmību, pieļaujamību, ticamību, pietiekamību – veic tiesa, kas iztiesā krimināllietu pēc būtības.⁶⁸ Katras krimināllietas izmeklēšanas laikā tas var

---

⁶⁶Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.

⁶⁷ Turpat

⁶⁸Speciālais izmeklēšanas eksperiments, tā tiesiskuma izvērtēšana. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 08.07.2015.

notikt atšķirīgi. Gadījumos, ja akcepts tika saņemts no prokurora, tad krimināllieta ir jāiesniedz izmeklēšanas tiesnesim ne vēlāk kā nākamajā dienā specialā izmeklēšanas eksperimenta tiesiskuma izvērtēšanai. Autore darbā jau uzsvēra to, ka galvenokārt tiesneša atļauja ir vajadzīga tāpēc, ka ar šo darbību var tikt pārkāptas personas tiesības uz privāto dzīvi un neaizskaramību. Pirmkārt jau veicot jebkuru no speciālo izmeklēšanas darbību, tiek pārkāpts LR Satversmes 96.pants, kas nosaka ‘*Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.*’⁶⁹ Kā arī Eiropas konvencijas 8.pants, proti, panta pirmā daļā teikts, ka ‘*ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību.*’ Otrajā daļā noteikts, ka ‘*sabiedriskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumos, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts drošības, sabiedriskās kārtības vai valsts labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai morāli, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.*’⁷⁰ Tieši tāpēc izmeklēšanas tiesnesim arī pēc specialā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas ir jāveic kontrole kriminālprocesā, tāpat kā uzraugošajam prokuroram. Tiesai arī ir pienākums veikt uzraudzību, tādā veidā pasargājot no prettiesiskas iejaukšanās personas dzīvē.

Autore praksē ir pieredzējusi, ka pēc speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas, pārsvarā katru reizi procesa virzītājs ierosina izmeklēšanas tiesnesim piemērot drošības līdzekli – apcietinājumu (pielikums Nr.4), līdz ar to, tiek secināts, ka izmeklēšanas tiesnesis jau vismaz divas reizes ir iepazinies ar krimināllietas materiāliem. Turklāt jau pirms speciālā izmeklēšanas eksperimenta, kā arī pēc eksperimenta veikšanas, procesa virzītājam ir noteikts veicamo procesuālo darbību saraksts, bez kurām tiesa neakceptēs speciālo izmeklēšanas darbību veikšanu, un bez kurām nemaz procesa virzītājs neuzdrošināsies iesniegt lietu izmeklēšanas tiesnesim tiesiskuma izvērtēšanai.

Speciālās izmeklēšanas eksperiments pēc būtības ir analogisks ODL sevišķā veidā veicamajam pasākumam. Līdz ar to, kas pēckontroles saistībā par ODL sevišķā veidā veicamajiem pasākumiem ir atrunāts, ir netieši saistošs speciālajām izmeklēšanas darbībām.

Speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas tiesiskie nosacījumi ietverti KPL 225.pantā. Savukārt KPL 130.panta otrajā daļā norādīti apstākļi, kurus konstatējot, pierādījumi atzīstami par

---

sprindums krimināllietā: 11905010613. Pieejams - <http://31.24.192.35/downloadlawfile/3649> aplūkots 18.04.2020.

⁶⁹ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.43, 01.07.1993., Ziņotājs Nr.6, 31.03.1994.

⁷⁰ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: Starptautiskais tiesību akts. Latvijas Vēstnesis Nr.143/144, 13.06.1997.Pieejams - <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649> - aplūkots 18.04.2020.

nepieļaujamiem, tostarp, ja ziņas par faktiem iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus. Tāpēc, lai pareizi novērtētu pierādījumu faktu, vispirms jānoskaidro tā avota pieļaujamība un ticamība, no kuras tās iegūts. Ja liecinieks nepelna ticamību, tad arī pierādījuma fakts, par ko viņš liecina, zaudē savu nozīmi, kaut arī tas, izolēti aplūkots, atteiktos uz lietu un būtu visai svarīgs tās apstākļu noskaidrošanai. Bet savukārt pierādīšanas līdzeklis, lai cik likumīgs un ticams tās būtu, izolēts no faktiskām ziņām, ko tas satur, pavēršas par tukšu čaulu, abstrakciju, kam nav nekādas pierādījuma nozīmes. Tā piemēram, liecinieka liecības, eksperta atzinums vai pat kāds priekšmets – lietiskais pierādījums, izolēti no informācijas, ko tie satur, ir tikai jēdzieniska abstrakcija, kas nekā nevar dot krimināllietā meklējamo faktu noskaidrošanai.⁷¹

Eiropas Cilvēktiesību tiesa spriedumā lietā “Baltiņš pret Latviju”⁷² (Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 8.janvāra spriedumu lietā Baltiņš pret Latviju, iesniegums Nr.25282/07) izteiktas sekojošas atziņas:

1. pierādījumu pieļaujamības, tostarp, veida, kādā tikuši iegūti pierādījumi, vai pierādījumi nav iegūti policijas uzskūdišanas rezultātā, izvērtējums ietilpst tiesību uz taisnīgu tiesu saturā;
2. atšķirība starp uzskūdišanu un tiesisku operatīvo darbību ir ļoti neliela un pie šādiem apstākļiem tiesu loma, veicot kontroli pār to, vai pierādījumi ir iegūti bez uzskūdišanas, ir nozīmīga, lai varētu kļūdēt šajā sakarā jebkādas šaubas;
3. gadījumos, kad apsūdzētā apgalvojumi nav pilnībā neticami, apsūdzībai ir pienākums pierādīt, ka uzskūdišana nav notikusi;
4. tiesām ir pienākums konstatēt, cita starpā, iemeslus, kāpēc pasākums tika veikts, policijas līdzdalības apjomu noziedzīgajā nodarījumā un pret iesaistīto personu vērsto darbību raksturu;
5. vai policijas slepenā aģenta rīcība bija pilnīgi pasīva; vai izmeklēšanas iestādēm ir bijis pietiekams pamats turēt iesniedzēju aizdomās par iepriekšēju iesaistīšanos konkrētās noziedzīgās darbībās.⁷³

Autore izanalizējot LR AT Krimināllietu departamenta 2015.gada 08.jūlijā pieņemto lēmumu krimināllietā Nr.11096061617 secina to, ka lēmuma uzsvars ir uz KPL 225.panta pirmo

---

⁷¹ Liede, A. Kriminālprocess un tiesu pierādījumi, Jelgava, „Zvaigzne ABC”, 2010, 2311pp.

⁷² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 8.janvāra spriedumu lietā Baltiņš pret Latviju, iesniegums Nr. 25282/07. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/eiropas-cilvektiesibu-tiesas-ect-spriedumi-un-lemumi> – aplūkots 17.04.2020.

⁷³ Speciālais izmeklēšanas eksperiments, tā tiesiskuma izvērtēšana. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 08.07.2015. spriedums krimināllietā: 11905010613. Pieejams: <http://31.24.192.35/downloadlawfile/3649> - aplūkots 17.04.2020.

daļu un proti, ka *‘izmeklēšanas iestāžu rīcībā jābūt ziņām par to, ka konkrēta persona, pret kuru veiks speciālo izmeklēšanas eksperimentu, jau agrāk ir izdarījusi noziedzīgas darbības un gatavojas izdarīt vai ir uzsākusi tādas pašas noziedzīgas darbības.’*

Konkrētajā krimināllietā faktiski kā vienīgais apsūdzības pierādījums, ka apsūdzētais realizēja psihotropo vielu metamfetamīnu, tātad šo vielu arī realizācijas nolūkā iegādājās un glabāja, ir speciālā izmeklēšanas eksperimenta rezultātā iegūtās ziņas. Apelācijas instances tiesā apsūdzētais liecināja, ka VP amatpersonas viņu izprovocējuši izdarīt noziedzīgu nodarījumu, kā arī norādīja, ka ar aizliegto vielu realizēšanu nenodarbojas, to izdarījis tikai tāpēc, ka tas prasīts.

Ņemot vērā minēto, apelācijas instances tiesai atbilstoši KPL 128., 130.panta prasībām bija pienācīgi jāizvērtē speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas pamatotība, tā rezultātā iegūto pierādījumu ticamība un pieļaujamība, kā arī, vai nav notikusi apsūdzētā uzskūdīšana uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Apelācijas instances tiesa lēmumā izteikusi šādu atziņu: *‘Pretēji apelācijas sūdzībā norādītajam, lietā nav konstatēts, ka policijas darbinieku aktivitātes būtu pārsniegušas tos ietvarus, kas vērtējami par pieļaujamiem, lai apšaubītu speciālā izmeklēšanas eksperimenta ietvaros konstatēto. Kriminālprocesā, saņemot izmeklēšanas tiesneša akceptu, veikts speciālais izmeklēšanas eksperiments. Policijas darbinieku rīcībā bijusi informācija par apsūdzētā dalību iespējamo aizliegto vielu realizēšanu, tāpat arī par apsūdzētās dalību noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.’*⁷⁴

Autore konkrētajā krimināllietā piekrīt AT ieskatam, ka šāds tiesas izvērtējums ir vispārīgs, virspusējs, nepilnīgs un ietver formālus kritērijus un tam, ka tiesa nav izvērtējusi speciālā izmeklēšanas eksperimenta ietvaros veikto darbību būtību un saturu. No kā izriet, ka konkrētajā krimināllietā tiesas pēckontrole nav bijusi efektīva.

3.2. Provokācijas nepieļaujamība speciālajā izmeklēšanas eksperimentā

Speciālais izmeklēšanas eksperiments kā viens no speciālo izmeklēšanas darbību veidiem bieži izraisa diskusijas, to dēvē arī par provokāciju. Taču A.Pundurs izsaka savu viedokli, ka *‘Latvijas normatīvie akti provokāciju kā tādu pašreiz neatļauj un arī iepriekš nav atļāvuši.’* Komentējot speciālo izmeklēšanas eksperimentu, A.Kavaliēris norāda, ka ar terminu *‘provokācija’*, KPL izpratnē, jāsaprot *‘noziedzīga nodoma radīšana personai, kurai tāda*

---

⁷⁴ Turpat

nodoma nav bijis”.⁷⁵ Termins “provocēt” juridiskajā literatūrā tiek lietots kā sinonīms vārdam “uzkūdīt”.⁷⁶

No tiesiskā viedokļa šādiem vārdiem ir dažāda nozīme. Uzkūdīšana krimināllietās ir līdzdalība forma, un atbilstoši KL 20.panta trešajai daļai par uzkūdītāju ir uzskatāma persona, kas pamudinājusi citu personu izdarīt noziedzīgu nodarījumu. ODL 4.panta otrajā daļā notikts, aizliegums kūdīt personu uz noziedzīgu rīcību. Apskatot Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 05.februāra Lielās palātas spriedumu lietā Ramanauskas pret Lietuvu, pieteikums Nr.74420/01⁷⁷ ir redzams, ka Lietuvas AT neliek vienādības zīmi starp jēdzienu “kūdīšana” un “provokācija”. Termins “provocēt” semantiskā nozīmē skaidrots kā mulsināt kādu, lai tam kaitētu. Tātad par provokāciju operatīvā eksperimenta kontekstā ir uzskatāma rīcība, kas veikta ar nodomu kaitēt personai, pret kuru veikts eksperiments. Provocējoša rīcība izpaužas tādā veidā, ka “persona, kura nevēlas kaut ko darīt vai šaubās par to, tiek mudināta vai pārliecināta tomēr to darīt. Pie kam, nav svarīgi nevēlēšanās vai šaubu motīvi – principiāla nevēlēšanās izdarīt noziegumu, bailes, no atmaskošanas vai citi. Tāpat nav svarīgi mudināšanā un pārliecināšanā lietotie argumenti. Provokācija būs arī rīcība, kad, pat nepiedāvājot kukuli vai saņemot atteikumu to pieņemt, tā “devējs” konvertu ar naudu, “ņēmējam” nemanot, noliek uz žurnāla galda, zem sedziņas vai avīzes, vai kur citur, kur tas pēc “kukuliņēmēja” aizturēšanas tiek atrasts un izņemts.”⁷⁸

Speciālo izmeklēšanas eksperimentu nedrīkst jaukt ar izmeklēšanas eksperimentu, kas ir izmeklēšanas darbība, kuras saturs ir speciāli mēģinājumi, lai noskaidrotu, vai zināmos apstākļos un zināmā veidā varēja norisināties kāds notikums vai darbība, kā arī lai iegūtu jaunas vai pārbaudītu agrāk iegūtas ziņas par apstākļiem, kuriem ir vai var būt nozīme lietā. Speciālo izmeklēšanas eksperimentu veic, lai pārbaudītu personas rīcību un nodoma atklāšanos mākslīgi radītos apstākļos (patī darbība, rīcība vēl nav notikusi), bet izmeklēšanas eksperimentu veic, lai pārbaudītu jau notikuša notikuma, darbības iespējamību. Personas rīcību aizliegts provocēt, kā arī ietekmēt ar vardarbību, draudiem, šantāžu vai izmantot tās bezpalīdzības stāvokli. Ja speciālais izmeklēšanas eksperiments noslēdzas ar personas noziedzīgas darbības atklātu fiksēšanu, par to

---

⁷⁵ Kavalieris, A. Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanas taktikas pamati. Rīga. Latvijas Policijas akadēmija, 2006, 37.lpp.

⁷⁶ Juridisko terminu vārdnīca. Rīga, Nordik, 1988, 219.lpp.

⁷⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 5.februāra spriedums lietā Ramanauskas pret Lietuvu, pieteikums Nr. 74420/01. Pieejams: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-84935%22%5D%7D> – aplūkots 18.04.2020.

⁷⁸ Kriminālprocesa likuma komentāri A daļa. Rīga. Latvijas Vēstnesis, 2019, 633.lpp.

raksta protokolu pārbaudāmās personas klātbūtnē.

Atšķirīgi ir arī šo divu eksperimentu mērķi. A.Liede norāda, ka izmeklēšanas eksperimenta mērķis pirmstiesas izmeklēšanā mēdz būt ne vien citu lietā savākto pierādījumu pārbaude, bet arī izmeklēšanas versiju pārbaude un novērtēšana vai nozieguma veicinātāju apstākļu noskaidrošana.⁷⁹ Savukārt speciālā izmeklēšanas eksperimenta mērķis ir radīt personas ikdienas darbībai raksturīgu situāciju vai apstākļus, kas veicina noziedzīga nodarījuma nodoma atklāšanos, un fiksēt personas rīcību šādos apstākļos. Tomēr, šiem abiem eksperimentiem ir arī kopīgas pazīmes – mākslīgi radīti apstākļi un iepriekš iegūtu ziņu pārbaude, tiek izdarīti mēģinājumi un pārbaudes mākslīgi radītos apstākļos, kas analogi tiem, par kuriem iegūtas iepriekšējas ziņas.

Kā jau iepriekš autore minēja, speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanai ir nepieciešams izmeklēšanas tiesneša lēmums. Minēto lēmumu pieņem, ja ir pamats uzskatīt, ka persona agrāk ir izdarījusi noziedzīgas darbības un gatavojas izdarīt vai ir uzsākusi tādas pašas noziedzīgas darbības, kā arī, ja konkrēto noziedzīgu nodarījumu var pārtraukt uzsāktā kriminālprocesa ietvaros un eksperimenta rezultātā var iegūt ziņas par pierādāmajos apstākļos ietilpstošajiem faktiem, un ja bez šīs darbības nepieciešamo ziņu iegūšana ir neiespējama vai apgrūtināta.⁸⁰ Speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanai nepieciešama īpaša sagatavotība kādā specialitātē, jo procesa virzītājs tās darbības pats neveic gandrīz nekad, bet uzdod tās izdarīt citiem, un tieši, operatīvajiem darbiniekiem.⁸¹

Provokācijas aizliegums nozīmē to, ka izmeklētāji nedrīkst atklāti vai slepeni mudināt personas uz tādu noziedzīgu darbību, kuru persona citādi nebūtu veikusi, un izmantot pret personu pierādījumus par šo darbību, piemēram, ja VP amatpersona, slēpdams faktu, ka viņš ir VP amatpersona, ir iedevis kādai personai aizliegtu vielu un mudinājis šo personu to pārdot, tad šādas rīcības rezultātā iegūto pierādījumu izmantošana tiesā nebūs pieļaujama.

Autorei pētot A.Kavalierra izteikto viedokli par “kūdīšanu”, proti: *“Ar “kūdīšanu” operatīvās darbības teorijā un praksē, tāpat kā krimināltiesībās, saprot rīcību, kuras rezultātā persona, kura nevēlas kaut ko darīt vai šaubās par to, tiek mudināta vai pārliecināta tomēr to darīt. Pie kam, nav svarīgi nevēlēšanās vai šaubu motīvi (principiāla nevēlēšanās izdarīt*

---

⁷⁹Liede, A. Latvijas PSR kriminālprocesa sevišķās daļas tiesvedības norise krimināllietās. Rīga. Zvaigzne, 1973, 74.lpp.

⁸⁰ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74, 11.05.2005.

⁸¹ Kavaleris, A. Speciālās izmeklēšanas darbības. Rīga. Latvijas Policijas akadēmija, 2003, 15.lpp.

noziedzumu, bailes no atmaskošanas vai citi). Tāpat nav svarīgi mudināšanā un pārliecināšanā lietotie argumenti – šāda rīcība vienmēr būs uzskatāma par kūdīšanu un kā tāda ir pretrunā ar likumu, tātad tā ir nepieļaujama. Likumā izmantoto terminu “kūdīšana” var aizstāt ar sadzīvē lietoto vārdu provokācija. Provokācija būs arī rīcība, kad, pat nepiedāvājot kukuli vai saņemot atteikumu to pieņemt, tā “devējs” konvertu ar naudu, “neņēmējam” nemanot, noliek uz žurnāla galda, zem sedziņas vai avīzes, vai kur citur, kur tas pēc “kukuļņēmēja” aizturēšanas tiek atrasts un izņemts. Šāda rīcība jau būs krimināli sodāma pēc Latvijas Krimināllikuma 289. panta kā pierādījumu viltošana.”⁸², uzskata, ka provokācijas būtība veicot operatīvo eksperimentu būtiski neatšķirās no provokācijas veicot specialo izmeklēšanas eksperimentu, jo “Operatīvās darbības, kuras gaitā pielietota provokācija, rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā nav pieļaujama, vadoties no Kriminālprocesa likuma 130. panta otrās daļas 4. punkta, jo tā pārkāptu kriminālprocesa pamatprincipu – tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā. Visas ziņas par faktiem, kas iegūtas provokācijas rezultātā, ir izslēdzamas un neizmantojamas pierādīšanā.”⁸³

Speciālās izmeklēšanas darbības, kurās piedalās iefiltrēti aģenti, automātiski nenozīmē, ka persona tiek mudināta uz noziedzīgu rīcību. Noteiktos gadījumos VP var izmantot slepenus palīgus un informatorus, lai novērotu noziedzumu un iegūtu pierādījumus tā sagatavošanas vai izdarīšanas gaitā. Šiem palīgiem jābūt pilnvarotiem attiecīgos uzdevumus pildīt iepriekš skaidri noteiktā un paredzamā kārtībā, un šādas darbības veicamas tikai ar īpašu atļauju un īpašā uzraudzībā. Saskaņā ar KPL šādu atļauju var dot izmeklēšanas tiesnesis. Piemēram, ja narkotisko vielu tirdzniecības tīkla atklāšanai tiek plānots izmantot slepenu aģentu, tad viņa iesaistīšanai jāsaņem atļauja no izmeklēšanas tiesneša un viņa rīcībai jātiek pienācīgi atspoguļotai un uzraudzītai. Lai izvērtētu, vai persona tiek uzskaidīta uz noziedzīgu rīcību, tiesai jāņem vērā dažādi faktori.

Tādēļ, lai noteiktu, vai VP nav vainojama provokācijā, tiesai ir jānoskaidro sekojošais: vai izmeklēšanā iesaistītās personas ir, iespējamo, vainīgo personu ietekmējušas tik lielā mērā, ka bez to iesaistes vai palīdzības persona noziedzumu nemaz nebūtu izdarījusi.

1. Vai jau pirms konkrēto personu iesaistīšanās, iespējamā vainīgā persona, nav pamatoti

---

⁸² Provokācija vai operatīvais eksperiments. Pieejams: <http://providus.lv/article/provokacija-vai-operativais-eksperiments> - aplūkots 12.05.2020.

⁸³ Starmer K., Hopkins A. Human Rights in the Investigation and Prosecution of Crime. Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 338.

turēta aizdomās par noziedzīgu darbību.

2. Vai izmeklēšanā iesaistītās personas mudināja, iespējamo, vainīgo personu - vispār sākt noziedzīgu darbību vai iesaistījās tikai nozieguma sagatavošanā vai izdarīšanā.⁸⁴

Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 05.februāra Lielās palātas spriedumā lietā *Ramanauskas pret Lietuvu, pieteikums Nr.74420/01*⁸⁵ tiesa secina, ka “policejiska uzskūdišana ir konstatējama tādos gadījumos, kad policijas amatpersona vai viņa vadīta persona pēc būtības neaprobežojas ar pasīvu noziedzīgi darbību izmeklēšanu, bet izdara tādu ietekmi uz izmeklēšanas objektu, lai to uzskūdi tu uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, kas bez šīm darbībām netiktu izdarītas, lai konstatētu noziedzīga nodarījuma izdarīšanas faktu, tas ir, gūtu pierādījumus un ierosinātu krimināllietu.” Attiecībā par izmeklēšanas objekta ietekmēšanas intensitāti AT Krimināllietu departaments, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumiem, norāda, ka “secinājumu par to, ka ir notikusi uzskūdišana, var izdarīt pat tādā gadījumā, ja amatpersonu mudinājums veikt noteiktas darbības nav bijis īpaši intensīvs un neatlaidīgs.” Apkopojot Eiropas Cilvēktiesību tiesas un AT judikatūru, AT Krimināllietu departaments izdara šādu secinājumu par trīs būtiskiem faktoriem, kas jāvērtē un jāņem vērā tiesām, pārbaudot, vai nav notikusi provokācija: “Pirmkārt, vai pirms operatīvā eksperimenta veikšanas policijas darbinieku rīcībā bija ziņas par to, ka persona izdara konkrētus noziedzīgus nodarījumus. Otrkārt, vai policijas darbinieku rīcība bijusi aktīva vai pasīva. Treškārt, vai persona būtu izdarījusi noziedzīgo nodarījumu arī bez policijas iejaukšanās. Pierādījumi, kas ir iegūti nelikumīgi, netiks izmantoti tiesā un to izslēgšana no lietas materiāliem tikai vājinās apsūdzības pozīciju.⁸⁶ Lai izvairītos no provokācijas, ir būtiski, lai iesaistītās personas aktīvas darbības nebūtu rosinošas un notiktu pēc konstatēta un fiksēta delikventa – nepārprotama nodoma izdarīt noziedzīgo nodarījumu. Lietā pirms eksperimenta veikšanas ir nepieciešams konstatēt, kāda veida noziedzīgās darbības ir iecerētas, to apjoms, noziedzīga nodarījuma priekšmets, personas veiktās sagatavošanās darbības noziedzīga nodarījuma izdarīšanai. Kā provocējošas netiek atzītas aktīvas iesaistītās personas darbības, kas veiktas pēc delikventa nodoma rašanās un saistītas ar iesaistītās personas gatavības

---

⁸⁴ Provokācija. Kriminālprocesā tiesā pret jums nevar tikt izmantoti tādi pierādījumi, kas iegūti provokācijas rezultātā. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/taisniga-tiesa/kriminalprocess/apsudzetais/pieradijumi/provokacija> – aplūkots 15.04.2020.

⁸⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 5.februāra spriedums lietā *Ramanauskas pret Lietuvu, pieteikums Nr. 74420/01*. Pieejams: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-84935%22%5D%7D> – aplūkots 18.04.2020.

⁸⁶ Баев, В.А. Доказывание в уголовном процессе. Москва, Юрайт, 2012, с. 78.

demonstrēšanu pieņemt piedāvājumu iegādāties nelikumīgas lietas.⁸⁷

Personas gribu aizliegt ietekmēt ar vardarbību, draudiem, viltu vai šantāžu, kā arī izmantojot tās bezpalīdzības stāvokli. Ja tiek konstatēts kāds no minētajiem ietekmēšanas veidiem, tad iegūtās ziņas par faktiem nav izmantojamas pierādīšanā, saskaņā ar KPL 130.panta otro daļu. KPL 228.pantā ietverti pasākumi speciālo izmeklēšanas darbību nodrošināšanai, paredzot tiesības radīt mākslīgus apstākļus, ziņas, dokumentus vai vielas, kas nav uzskatāmi par viltus darbībām KPL 130.panta otrās daļas izpratnē. Kasācijas instance AT 2014.gada 12.februāra lēmumā lietā Nr.11810001209 - kā kļūdu vērtē faktu, ka nav izvērtēts apsūdzētā apelācijas sūdzībā norādītais par darbību izdarīšanu draudu ietekmē. Iztirzājamās normas kontekstā personas bezpalīdzības stāvoklis saistāms ar personas atrašanos alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu vielu ietekmē, kā arī psihiskas dabas traucējumi vai cits slimīgs stāvoklis (augsta temperatūra), kas liedz tai saprast notiekošo darbību nozīmi.⁸⁸

Policijas darbība tiek organizēta, ievērojot likumību, humānismu, cilvēka tiesības, sociālo taisnīgumu, atklātumu, vienvadību un balstoties uz iedzīvotāju palīdzību.⁸⁹ Ja šīs policijas pienākums nav ievērots un personai, kura tiek turēta aizdomās par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir uzskats, ka tas ticis uzskūdīts, tad tiesas procesa ietvaros ir iespējams iesniegt sūdzību par kūdīšanu, attiecīgi, ja ir pamats uzskatīt, ka uz noziedzīgu rīcību, iespējamo, vainīgo personu ir uzskūdījusi VP amatpersona, pēc kā tiesai izskatot sūdzību ir rūpīgi jāizvērtē krimināllietas materiāli un jāpieprasa visa tā informācija par attiecīgajām izmeklēšanas darbībām.

3.3. Speciālā izmeklēšanas eksperimenta praktiskie aspekti

Speciālais izmeklēšanas eksperiments un speciālās izmeklēšanas darbības LR tiesību sistēmā pastāv jau 15 gadus, līdz ar to ir izveidojusies arī tiesu prakse šai jomā, kā arī ir noteikts algoritms izmeklēšanas iestādēs, proti, kas jādara kriminālprocesa ietvaros gan pirms speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas, gan pēc speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas. Autore uzskata, ka KPL pamatā būtu jāietver visas operatīvās darbības formas, jāpakļauj tās noziedzīgu nodarījumu atklāšanai un aizdomas turētas personas vainas pierādīšanai. Proti,

---

⁸⁷ Kriminālprocesa likuma komentāri A daļa. Rīga. Latvijas Vēstnesis, 2019, 633.lpp.

⁸⁸ Turpat, 634.-635.lpp.

⁸⁹ Likums "Par policiju". Latvijas Republikas likums. Pieņemts 04.06.1991. Ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 24.01.2013.//Latvijas Vēstnesis, 24.09.1992., Nr.37

telefona un citu nepublisku sarunu noklausīšanās, slepenā iekļūšana, korespondences kontrole, izsekošana, slepena paraugu iegūšana, operatīvais eksperiments - notiktu tikai kriminālprocesa ietvaros (neskaitot atsevišķi regulētu izlūkošanu un pretizlūkošanu valsts iestādēs. KPL jau tika ieviesti sevišķā veidā veicami pasākumi, kuri analogiski arī reglamentēti ODL. Pastāv uzskats par to, ka būtībā ODL pasākumi nav nepieciešami, ja to visu iespējams veikt procesuālā kārtībā kriminālprocesa ietvaros. Spriežot pēc nepubliskas statistikas datiem praksē, pēdējo reizi Operatīvais eksperiments tika veikts pirms 7 gadiem, savukārt speciālais izmeklēšanas eksperiments tiek veikts vidēji 1 līdz 2 reizes mēnesī. Tas norāda uz to, ka praksē uz šo brīdi izmeklēšanas iestāde netiek veikti ‘‘dubulti jeb analogi darbi’’ gan operatīvā procesa ietvaros, gan kriminālprocesa ietvaros.

Pēc autores domām ir atsevišķi gadījumi, kad nav iespējams veikt speciālās izmeklēšanas darbības kriminālprocesa ietvaros, jo nav pietiekami pierādījumi, un piemēram, nav identificēta persona, un lai izmeklēšanas tiesnesis šādu eksperimenta veikšanu akceptētu, tad ir nepieciešama operatīvā pārbaude vai operatīvā izstrāde, kas pēc tam būs par pamatu kriminālprocesa uzsākšanai.

Rakstot bakalaura darbu autore iezīmēja problemātiku, kas saistīta ar speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu. Pirmkārt, problemātika saskatāma tad, kad izmeklēšanas iestādei kriminālprocesā speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanai nav eksperimenta veicēja. Ir gadījumi, kad eksperimenta veicējs var būt personas, kas saistīta ar VP, piemēram VP amatpersona vai VP amatpersonas pažiņa, kas piekrīt veikt speciālo izmeklēšanas eksperimentu. Tomēr praksē ir vērojams tas, ka noziedzīga nodarījuma izdarītāji neiziet uz kontaktu ar sev nezināmu personu, īpaši ar VP amatpersonu, līdz ar to ir nepieciešams atrast personu, kura ir pazīstama ar noziedzīga nodarījuma izdarītāju, un kura piekrīt sadarboties ar VP. Autore šajos gadījumos saskata problemātiku, jo šīs personas baidās sadarboties ar VP, jo zina, ka tām būs jāliecina tiesā un noziedzīga nodarījuma izdarītājs, noskaidrojis personas identitāti, kura sniedz informāciju VP un veica speciālo izmeklēšanas eksperimentu, var kļūt atriebīga, proti, gan iespaidot pašu personu, gan mēģināt atriebties attiecībā pret tā tuviniekiem. Savukārt gadījumos, kad to veic VP amatpersona, nereti tiesas ceļā, noziedzīga nodarījuma izdarītājs, iesniedz sūdzību pamatojot to ar, VP amatpersonas prettiesisku rīcību, kas saistās ar tā uzskūdišanu veikt, piemēram, narkotisko un/vai psihotropo vielu un tām pielīdzināto prekursoru - realizāciju. Šajos gadījumos tiek apstrīdēta pierādījumu ticamība, un no tiesas puses, ir būtiski pārbaudīt pierādījumu ticamību.

Nacionālajai tiesai ir pienākums konstatēt iemeslus, kuru dēļ pasākums veikts, VP līdzdalības apjomu noziedzīgajā nodarījumā un pret iesniedzēju vērsto darbību raksturu, lai secinātu, vai nav pārkāptas Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu. Turklāt apsūdzības pierādījumiem ir jāatbilst ļoti augstam standartam, lai apgalvojumi par to, ka notikusi uzskūdzšana, varētu tikt pārliecinoši apgāzti, proti, apsūdzības pierādījumu standarts prasa skaidrus un pārliecinošus pierādījumus, nevis saprātīgas šaubas.⁹⁰

Otrkārt, problemātika saskatāma gadījumos, kad speciālais izmeklēšanas eksperiments akceptēts veikšanai pret vienu personu, bet kriminālprocesa ietvaros veikts pret citu - neidentificētu personu, kas jau iepriekš tika apskatīts šī darba ietvaros. Autore, šī darba ietvaros, izanalizējot augstāk minēto tiesas spriedumu, uzskata, ka izmeklēšanas iestāde minētajā gadījumā ir pasteigusies. Akceptējot lēmumu, tiesa pret personu ļauj veikt speciālo izmeklēšanas eksperimentu mēneša laikā, līdz ar ko, bija nepieciešams fiksēt šo faktu liecībās, kā rezultātā, nepārkāpjot kriminālprocesa normas, neveikt eksperimentu sakarā ar jaunatklātiem faktiem, kas saistās ar to, ka, iespējams, kukuļņemšana - izmantojot dienesta stāvokli notiek visā robežpunktā, līdz ar to izmeklēšanas iestādei vajadzēja sadarboties ar izmeklēšanas tiesnesi un uzraugošo prokuroru, ar mērķi sasniegt kriminālprocesa mērķi nepārkāpjot KPL esošās tiesību normas, kas skar, personas tiesības uz privāto dzīvi un neaizskaramību.

Atgriežoties pie ODL eksperimenta un speciālā izmeklēšanas eksperimenta salīdzināšanas zīmīgi ir tas, ka ODL ietvaros attiecība pret personu, eksperiments veicams tikai ar prokurora akceptu, kā arī eksperiments nav iekļauts ODL 7.panta ceturtajā daļā, kur paskaidrots, kādi Operatīvā darbības pasākumi veicami tikai ar AT priekšsēdētāja vai viņa pilnvarota AT tiesneša akceptu, kas savukārt ļauj secināt, ka operatīvais eksperiments neiejaucās personas privātajā dzīvē, līdz ar to analogiska darbība ODL ietvaros neprasa tiesas kontroli. Savukārt, speciālajās izmeklēšanas darbībās iekļautais - speciālais izmeklēšanas eksperiments - ir sevišķā veidā veicams pasākums, līdz ar to divas darbības, kuras pēc būtības ir vienādas, bet no otras puses ir zināma atšķirība, kas saistās ar akcepta saņemšanu. Sakarā ar augstāk minēto autore secina to, ka operatīvā eksperimenta laikā, kurš tiek akceptēts pie prokurora, notiek mazāka iejaukšanās personas privātajā dzīvē, salīdzinot ar speciālo izmeklēšanas eksperimentu, darot analogiskas

---

⁹⁰Operatīvā eksperimentā iegūto pierādījumu izmantošanas pieļaujamība vainas pierādīšanā. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 07.08.2015. spriedums krimināllietā: 11221019209. Pieejams:<http://at.gov.lv/downloadlawfile/3648> – aplūkots 17.04.2020.

KPL noteiktās darbības.

Kaut gan KPL 210.panta otrajā daļā ir norādīts, ka „speciālās izmeklēšanas darbības veic procesa virzītājs vai iestādes un personas viņa uzdevumā”, praksē tās procesa virzītāja uzdevumā nākas veikt absolūtajā vairumā gadījumu iepriekšminētajiem operatīvās darbības subjektiem. Tas tieši izriet no minētās KPL normas turpmākajā teksta, kurā noteikts, ka „Ja šādas darbības realizācijai nepieciešams izmantot operatīvas darbības līdzekļus un metodes, to uzdod veikt tikai ar likumu īpaši pilnvarotām valsts iestādēm...” Savukārt, nevienam no likumā paredzētajām speciālajām izmeklēšanas darbībām nav iespējams realizēt nelietojot kādu no operatīvās darbības līdzekļiem un/vai metodēm.⁹¹ Šeit autorei vēlas zīmīgi norādīt uz KPL 225.panta ceturtais daļas pastāvošām pretrunām, kurš ir izteikts šādā redakcijā: „*ja speciālais izmeklēšanas eksperiments noslēdzas ar personas noziedzīgas darbības atklātu fiksēšanu, par to raksta protokolu pārbaudāmās personas klātbūtnē.*” Ņemot vērā autores praksi, retos gadījumos pats procesa virzītājs veic speciālo izmeklēšanas eksperimentu, no kā ir secināms, ka šajos gadījumos tos veic citas personas procesa virzītāja uzdevumā, no kā ir secināms, ka par speciālās izmeklēšanas eksperimenta gaitu tiek sastādīt pārskats, nevis protokols. Tam par pamatu kalpo 216.pantā noteiktais, ka par speciālo izmeklēšanas darbības gaitu, procesa virzītājs raksta protokolu, bet pārējos gadījumos par to sastāda pārskatu, sakarā ar ko ir secināms, ka, ja vadoties no KPL 225.panta ceturtajā nodaļā teikto – ja speciālais izmeklēšanas eksperiments noslēdzas ar personas noziedzīgas darbības atklātu fiksēšanu, kuru veiks procesa virzītāja pilnvarotā persona – pārskatu šīs personas klātbūtnē nesastāda, kaut arī veicot speciālo izmeklēšanas eksperimentu operatīviem darbiniekiem, pārskata sastādīšana kārtībā būtiski neatšķīrās no procesa virzītāja protokola sastādīšanas kārtības. “Ja persona izvēlas atteikties no noziedzīgas darbības vai tiek sākta tās noziedzīgās darbības kontrole, to fiksē eksperimenta protokolā pēc tā pabeigšanas, un persona par notikušo eksperimentu uzzina tikai tad, kad procesa virzītājs to uzskata par lietderīgu vai ja tai ir uzrādīta apsūdzība, pēc pirmstiesas izmeklēšanas pabeigšanas, kad persona tiek iepazīstināta ar krimināllietas materiāliem.”⁹² Tāpat autore vēlas minēt, ka speciālajām izmeklēšanas eksperimentam noslēdzoties, pārsvarā persona pret kuru tika veikts specialais izmeklēšanas eksperiments, tiek aizturēta (izņemot noziedzīgas darbības kontroles uzsākšanu), un kura jau aizturētas personas statusā tiek iepazīstināta ar speciālās izmeklēšanas darbības gaitu. Papildus

---

⁹¹ Kavalieris, A. Specioo izmeklēšanas darbību izmantošanas taktika. Rīga, SIA „Jumi”, 2010, 29.lpp.

⁹² Kavalieris A. Izmeklēšanas darbības, kas veicamas sevišķā veidā// Jurista vārds, 12.02.2002., Nr.3 (236). Pieejāms - <https://juristavards.lv/doc/58665-izmeklesanas-darbibas-kas-veicamas-seviska-veida/> - aplūkots 11.05.2020.

KPL 233.pantā otrajā daļā ir minēts, ka „*Procesa virzītājs lieto visus likumā paredzētos līdzekļus, lai ierobežotu speciālās izmeklēšanas darbības rezultātā iegūto tādu ziņu izplatīšanu, kurām ir pierādījuma nozīme kriminālprocesā*”, kā arī vadoties no KPL 375.panta pirmās daļās saturu: „*Kriminālprocesa laikā krimināllietā esošie materiāli ir izmeklēšanas noslēpums un ar tiem drīkst iepazīties amatpersonas, kuras veic kriminālprocesu, kā arī personas, kurām minētās amatpersonas attiecīgos materiālus uzrāda šajā likumā paredzētajā kārtībā*”, veicot šo tiesību normu satura analīzi un veicot to loģisko sakaru noskaidrošanu ņemot vērā KPL 225.panta ceturtā daļā minēto saturu, ir secināms, ka apskatītā norma (KPL 225.panta ceturtā daļa) ir pretrunā ar KPL citos pantos (KPL 233.panta otrā daļa un KPL 375.panta pirmā daļa) noteiktām iegūto ziņu par faktiem aizsardzības pasākumiem, kā arī tādā veidā mēs atklājam „pārbaudāmai personai” savus pierādījumus, atklājam savas darbības līdzekļus un metodiku, kas ir pretrunā ar iepriekš minētiem KPL likuma pantu saturu un mērķiem.

Autorei konstatējot praktiskus aspektus, vadoties no savas pieredzes un pētīšanas laikā veiktiem secinājumiem, vēlas apskatīt Augstākās tiesas judikatūru, kura sniedz svarīgu informāciju par tiesību normu piemērošanas praktiskajiem aspektiem. Pētot pieejamus judikatūras nolēmumus, kas attiecās pie speciālo izmeklēšanas darbību kategorijas, autore konstatēja, ka attiecīga prakse ir radusies tikai sākot no 2016.gada un ir pieejami samērīgi maz nolēmumu par speciālo izmeklēšanas darbības norises apstākļiem.

Autorei aplūkojot LR AT Krimināllietu departamenta 2019.gada 30.aprīlī pieņemto lēmumu lietā Nr.11096061617⁹³ par “Speciālā izmeklēšanas eksperimenta tiesiskuma izvērtējums un tā rezultātā iegūto pierādījumu pieļaujamība pierādīšanā.”, ir secinājusi, ka speciālo izmeklēšanas eksperimentu veic, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ja ir pamats uzskatīt, ka persona agrāk ir izdarījusi noziedzīgas darbības un gatavojas izdarīt vai ir uzsākusi tādas pašas noziedzīgas darbības, kas nozīmē to, ka izmeklēšanas iestāžu rīcībā jābūt ziņām par to, ka konkrēta persona, pret kuru veiks speciālo izmeklēšanas eksperimentu, jau agrāk ir izdarījusi noziedzīgas darbības un gatavojas izdarīt vai ir uzsākusi tādas pašas noziedzīgas darbības.

Apsūdzētās personas iesniedza kasācijas sūdzību, kurā kopumā tie ir norādījuši kopā 8 argumentus. Apsūdzēto personu ieskatā, viņu kasāciju sūdzībā norādītie Kriminālprocesa likuma

---

⁹³ Speciālā izmeklēšanas eksperimenta tiesiskuma izvērtējums un tā rezultātā iegūto pierādījumu pieļaujamība pierādīšanā. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 30.04.2019. spriedums krimināllietā: 11096061617. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5873> – aplūkots 17.04.2020.

pārkāpumi atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē. Apsūdzētie uzskata, ka apelācijas instances tiesa, taisot nolēmumu lietā, nepareizi piemērojusi KL Vispārīgās daļas pantu. Apsūdzēto ieskatā, tādējādi tiesa pieļāvusi KPL 15., 19., 127., 130., 172., 176., 203., 212., 501.panta, 511.panta otrās daļas, 512., 520.panta un 564.panta ceturtais daļas pārkāpumus, kas atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē un noveda pie nelikumīga nolēmuma.

Apskatot iepriekš minēto spriedumu ir secināms, ka tiesa nav ņēmusi vērā Augstākās tiesas judikatūrā paustās atziņas par to, ka speciālo izmeklēšanas eksperimentu un operatīvo eksperimentu var veikt - vienīgi pret konkrētu personu, attiecībā uz kuru tiek veikta operatīvā izstrāde, turklāt tajā gadījumā, ja par šo personu ir informācija, kas dod pamatu turēt šo personu aizdomās par noziedzīga nodarījuma gatavošanu vai izdarīšanu, kā tas ir noteikts KPL un ODL.

No sprieduma izriet, ka Kasācijas instances tiesa konstatēja KPL pantu pārkāpumus, kas ir atzīstami par būtiskiem pārkāpumiem, kā rezultātā ir noveduši pie nelikumīga nolēmuma, līdz ar ko pamatojoties uz KPL 585. un 587.pantu, tiesa nolēma atcelt Rīgas apgabaltiesas 2018.gada 5.jūnija lēmumu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

KPL 225.panta pirmās daļas 1.punkts nosaka, ka: „Speciālo izmeklēšanas eksperimentu veic, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ja ir pamats uzskatīt, ka persona agrāk ir izdarījusi noziedzīgas darbības un gatavojas izdarīt vai ir uzsākusi tādas pašas noziedzīgas darbības”⁹⁴, taču likuma normas nenosaka nosacījumus, kā šīm ziņām jābūt fiksētam, kas rada domstarpības par pareizo likuma normas piemērošanu. Ņemot vērā iepriekš minēto, autore nonāk pie secinājuma, ka KPL normā ir nepieciešams veikt grozījumus, kurā tiks noteikts obligātums pamatot personas noziedzīgo nodomu, ko apstiprina citas speciālās izmeklēšanas darbības gaitā un šī likuma ietvaros citā veidā iegūtas un noteiktā procesuālajā formā nostiprinātas ziņas.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departaments 2016.gada 15.martā ir pieņēmis lēmumu lietā Nr.15830020513⁹⁵. Tēze skan šādi: “Speciālo izmeklēšanas eksperimentu veic, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ja ir pamats uzskatīt, ka persona agrāk ir izdarījusi noziedzīgas darbības un gatavojas izdarīt vai ir uzsākusi tādas pašas noziedzīgas darbības. Tas nozīmē, ka izmeklēšanas iestāžu rīcībā jābūt ziņām par to, ka konkrēta persona, pret kuru veiks speciālo izmeklēšanas eksperimentu, jau agrāk ir izdarījusi noziedzīgas darbības un

---

⁹⁴Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74, 11.05.2005.

⁹⁵Nosacījumi speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanai. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 15.03.2016. spriedums krimināllietā: 15830020513. Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadlawfile/3616> – aplūkots 15.04.2020.

gatavojas izdarīt vai ir uzsākusi tādas pašas noziedzīgas darbības”.

Apsūdzētā persona iesniedza kasācijas sūdzību, kurā kopumā ir norādījusi 10 argumentus. Apsūdzētās personas ieskatā, viņa kasācijas sūdzībā norādītie KPL likuma pārkāpumi atzīstami par KPL būtiskiem pārkāpumiem šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē. Analizējot tiesas spriedumu, apsūdzētais uzskata, ka apelācijas instances tiesa, taisot nolēmumu lietā ir nepareizi piemērojusi KL Vispārīgās daļas pantu. Apsūdzētā ieskatā tiesa ir pieļāvusi KPL likuma 574.panta 1.punktā minēto pārkāpumu. Augstākā tiesa atzina, ka apelācijas instances tiesas 2015.gada 14.oktobra lēmums ir atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai Latgales apgabaltiesā.

No sprieduma izriet, ka Kasācijas instances tiesa konstatēja Kriminālprocesa likuma pantu pārkāpumus, kas ir atzīstami par būtiskiem pārkāpumiem, kā rezultātā ir noveduši pie nelikumīga nolēmuma, līdz ar ko pamatojoties uz KPL 585. un 587.pantu, tiesa nolēma atcelt Latgales apgabaltiesas 2015.gada 14.oktobra lēmumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Latgales apgabaltiesā.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departaments 2015.gada 08.jūlijā ir pieņēmis lēmumu lietā Nr.11905010613⁹⁶ par “Speciālais izmeklēšanas eksperiments, tā tiesiskuma izvērtēšana.” No iepriekš minētā lēmuma izriet tas, ka KPL reglamentēts viens no speciālo izmeklēšanas darbību veidiem – speciālais izmeklēšanas eksperiments. Ņemot vērā to, ka saskaņā ar KPL 225.panta pirmo daļu speciālo izmeklēšanas eksperimentu veic, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, tad minētā speciālā izmeklēšanas darbība ir pakļauta tiesas priekškontrolei. Brīdī, kad kaut kādas ziņas vai fakti procesa gaitā tiek iegūti, nav pamata runāt par šīm ziņām kā par pierādījumiem, kamēr nav izvērtēta šo ziņu kvalitāte un noderība sekojošā pierādījuma statusam.⁹⁷ Tāpēc šī darbība ir pakļauta arī tiesas pēckontrolei, tas ir, pierādījumu galīgo novērtējumu – to attiecināmību, pieļaujamību, ticamību, pietiekamību – veic tiesa, kas iztiesā krimināllietu pēc būtības. Kā jau autore darba ietvaros minējam - speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas tiesiskie nosacījumi ietverti KPL 225.pantā. Savukārt KPL 130.panta otrajā daļā ir norādīti apstākļi, kurus konstatējot, pierādījumi atzīstami par nepieļaujamiem, tostarp, ja ziņas par faktiem iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus. Kasācijas sūdzību iesniedzis apsūdzētā aizstāvis, kurš uzskata, ka pirmās instances tiesa un apelācijas

---

⁹⁶Speciālais izmeklēšanas eksperiments, tā tiesiskuma izvērtēšana. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 08.07.2015. spriedums krimināllietā: 11905010613. Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadlawfile/3649> – aplūkots 15.04.2020.

⁹⁷ Strada-Rozenberga, K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga, Turība, 2002, 165.-166. lpp.

instances tiesa pieļāvusi KPL būtisku pārkāpumu, kā arī OPL pārkāpumu, līdz ar ko aizstāvis lūdz atcelt apgabaltiesas lēmumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Kasācijas instances tiesa šajā lēmumā uzskata, ka prokuroram bija pienākums pierādīt, ka uzskūdišana nebija notikusi, jo apsūdzētais norāda, ka ticis uzskūdīts veikt noziedzīgu nodarījumu.

No sprieduma izriet, ka Kasācijas instances tiesa konstatēja Kriminālprocesa likuma pantu pārkāpumus, kas ir atzīstami par būtiskiem pārkāpumiem, kā rezultātā ir noveduši pie nelikumīga nolēmuma, līdz ar ko pamatojoties uz KPL 585. un 587.pantu, tiesa nolēma atcelt Zemgales apgabaltiesas 2014.gada 15.decembra lēmumu daļā par apsūdzētā. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu Krimināllikuma 253.¹panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Zemgales apgabaltiesā.

Izpētot šo un citus pieņemtos AT lēmumus autore secina, ka, protams, situācijas ir dažādas, tomēr kopīgs ir tas, ka VP amatpersonām, kuras veic speciālo izmeklēšanas eksperimentu, ir jābūt pieredzētiem, un ir labi jāorientējas kriminālprocesā piemērojot likuma normas. Izmantojot speciālo izmeklēšanas eksperimentu noziedzīga nodoma atklāšanai ir jāvadās no izmeklējamās lietas specifikas un saņemtās informācijas. Ņemot vērā iepriekš minēto, VP amatpersonām ir nepārtraukti jāpaaugstina savu zināšanas līmeni un jāapmeklē VPK organizētus kursus, kā arī patstāvīgi jāizglītojas, iepazīstoties ar jaunu literatūru un tiesu praksi.

NOBEIGUMS

Bakalaura darba “Speciālais izmeklēšanas eksperiments kā izmeklēšanas darbība” autore, izstrādājot darbu sasniedza bakalaura darba mērķi, jo darba izstrādes rezultātā tika izpildīti visi izvirzītie uzdevumi, proti, noskaidrota speciālo izmeklēšanas darbību vēsture; noskaidrots speciālā izmeklēšanas eksperimenta jēdziens un būtība; apskatīti speciālā izmeklēšanas eksperimenta mērķi un uzdevumi; izanalizēts speciālā izmeklēšanas eksperimenta tiesiskais regulējums; izpētīta tiesu prakse; noskaidrots, kādos gadījumos speciālais izmeklēšanas eksperiments tiek veikts; noskaidrots kādi procesuālie dokumenti ir nepieciešami speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanai; noskaidrots, kāda ir speciālā izmeklēšanas eksperimenta pirmsskontrolē un pēckontrolē; izpētīta tiesu prakse, ar kuras palīdzību noskaidrots, kāda ir speciālo izmeklēšanas eksperimentu iesaistīto personu procesuālā aizsardzība noziedzīgajos nodarījumos, kuros tiek izmantots speciālais izmeklēšanas eksperiments; izanalizēti noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar speciālo izmeklēšanas eksperimentu problemātiku un provokāciju attiecībā pret iesaistītajām personām; izdarīti secinājumus un izstrādāti priekšlikumus tiesību normu aktu pilnveidei, radot labvēlīgus priekšnoteikumus pareizai tiesību normu piemērošanai un nodrošināšanai krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā, lai novērstu prettiesisku un nepamatotu iejaukšanos speciālo izmeklēšanas eksperimentu iesaistīto personu dzīvē.

Pēc autores domām, speciālo izmeklēšanas darbību ieviešana LR tiesību normās ir pozitīvs aspekts, jo tās efektīvi tiek pielietotas kriminālprocesa ietvaros. Protams, ja aplūkot katru kriminālprocesa atsevišķi, kā arī lēmumus, kuri tika atspoguļoti šajā darbā, kurā tika izmantotas speciālās izmeklēšanas darbības, var konstatēt nepilnības vai pārkāpumus speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanā, tāpēc no iegūtās prakses ir jāizdara secinājumi un vai nu ir vairāk jāizglīto amatpersonas, kuras veic minētās darbības vai jāprecizē tiesiskais regulējums, protams, neiztikt bez stingrākas kontroles.

Darba autore izpildot izvirzītos uzdevumus, nonāca pie secinājumiem, ka:

1. Kopš specialā izmeklēšanas eksperimenta ieviešanu Latvijas tiesību sistēmā, nav veikti likuma grozījumi, lai mainītu tās saturu, kārtību, nosacījumus.
2. Specialā izmeklēšanas eksperimenta pirmsskontrolē un pēckontrolē no tiesas un prokuratūras puses ir svarīgs un neatņemams posms izmeklēšanas laikā, kuram jābūt efektīvam speciālā izmeklēšanas eksperimenta tiesiskuma izvērtēšanā.
3. Speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanas priekšnoteikums, saņemot izmeklēšanas

tiesneša lēmumu, personai pret kuru tiek veikts eksperiments ir jābūt identificētai un kriminālprocesā ir jābūt ziņām par šīs personas agrāk izdarītajām noziedzīgām darbībām, vai nodomu izdarīt noziedzīgu nodarījumu vai tos atkārtot.

4. Speciālo izmeklēšanas eksperimentu veic, lai pārbaudītu personas rīcību un nodoma atklāšanos mākslīgi radītos apstākļos (pati darbība, rīcība vēl nav notikusi), bet izmeklēšanas eksperimentu veic, lai pārbaudītu jau notikuša notikuma, darbības iespējamību.
5. Autore secina, ka VP amatpersonām, kuras veic speciālo izmeklēšanas eksperimentu, ir jābūt pieredzētiem, un ir labi jāorientējas kriminālprocesā piemērojot likuma normas. Izmantojot speciālo izmeklēšanas eksperimentu noziedzīga nodoma atklāšanai ir jāvadās no izmeklējamās lietas specifikas un saņemtās informācijas. Ņemot vērā iepriekš minēto, VP amatpersonām ir nepārtraukti jāpaaugstina savu zināšanas līmeni un jāapmeklē VPK piedāvātus kursus, kā arī patstāvīgi jāizglītojas, iepazīstoties ar jaunu literatūru un tiesu praksi.
6. Ja personai, kura tiek turēta aizdomās par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir uzskats, ka tā tikusi uzkūdīta, tad tiesai procesa ietvaros ir iespējams iesniegt sūdzību par kūdīšanu, attiecīgi, ja ir pamats uzskatīt, ka aizdomās turēto personu ir uzkūdījusi VP amatpersona, tiesai izskatot sūdzību ir rūpīgi jāizvērtē krimināllietas materiāli un jāpieprasa visa informācija par attiecīgajām izmeklēšanas darbībām.
7. Ņemot vērā to, ka pastāv pretrunas starp KPL tiesību normām, proti, KPL 225.panta ceturto daļu un KPL 233.panta otrā daļu un 375.panta pirmo daļu, noteiktām iegūto ziņu par faktiem aizsardzības pasākumiem par speciālās izmeklēšanas darbības rezultātā iegūto tādu ziņu izplatīšanu, kurām ir pierādījuma nozīme kriminālprocesā, autore uzskata, ka KPL 225.panta ceturtā daļa ir izslēdzama. Veicot minētus grozījumus tiks novērstas sapratīgas pretrunas un ievērojami vairāk tiks aizsargātas speciālā izmeklēšanas eksperimenta gaitā pirmstiesas izmeklēšanas laikā iegūtas ziņas par faktiem, kuriem ir pierādījuma nozīmē kriminālprocesā.
8. Autore uzskata, ka KPL būtu jāievieš prasības par ziņām, kuras būtu norādāmas ierosinājumā par speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu gadījumos, kad speciālais izmeklēšanas eksperiments tiks veikts pret konkrētu personu, un gadījumos, kad pastāv reāls risks tam, ka personas uzdevumā var rīkoties arī trešā persona, par kuru kriminālprocesa ietvaros būs minimāla vai nebūs nemaz iegūta informācija, - ar mērķi VP

novērst noziedzīgu nodarījumu, nepārkāpjot KPL noteiktās normas, nepieļaujot neatļautu iejaukšanos personas dzīvē.

Balstoties uz izdarītajiem secinājumiem, darba autore problēmu risināšanai piedāvā šādus priekšlikumus:

1. Lai pasargātu speciālā izmeklēšanas eksperimentā pielietotās veikšanas metodes, paņēmienus un līdzekļus, kā arī iesaistīto personu dzīvību vai veselību un, lai tādējādi neatklātu pierādījumu iegūšanas taktiku, likumdevējam ir jāveic grozījumi KPL un jāpapildina 231.panta trešā daļa: *“Izmeklēšanas tiesnesis izvērtē pieteikumu, ņemot vērā materiālu iespējamo nozīmi kriminālprocesā, **kā arī procesa virzītāja viedokli** un pieļautos cilvēka tiesību ierobežojumus, un var liegt iespēju iepazīties ar nepievienotajiem materiāliem, ja tas var būtiski apdraudēt kādas kriminālprocesā iesaistītās personas dzīvību, veselību vai ar likumu aizsargātās intereses vai ja tas aizskar tikai trešās personas privātās dzīves noslēpumu.”*
2. Likumdevējam ir jāveic grozījumi KPL un jāizsaka 225.panta pirmās daļas 1.punkts, kas skan šādi *“persona agrāk ir izdarījusi noziedzīgas darbības un gatavojas izdarīt vai ir uzsākusi tādas pašas noziedzīgas darbības”*, izsakot to šādā redakcijā: *“persona agrāk ir izdarījusi noziedzīgas darbības un gatavojas izdarīt vai ir uzsākusi tādas pašas noziedzīgas darbības, **ko apstiprina citu speciālo izmeklēšanas darbību gaitā un šī likuma ietvaros citā veidā iegūtas un noteiktā procesuālajā formā nostiprinātas ziņas**.”*
3. Likumdevējam ir jāveic grozījumi KPL un jāizslēdz KPL 225.panta ceturrtā daļa „Ja speciālais izmeklēšanas eksperiments noslēdzas ar personas noziedzīgas darbības atklātu fiksēšanu, par to raksta protokolu pārbaudāmās personas klātbūtnē”, lai novērstu pastāvošas pretrunas starp KPL tiesību normām.

LITERATŪRAS UN DARBĀ LIETOTO AVOTU SARAKSTS

Normatīvie akti

1. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.43, 01.07.1993., Ziņotājs Nr.6, 31.03.1994.
2. Eiropas cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: Starptautiskais tiesību akts. Latvijas Vēstnesis Nr.143/144, 13.06.1997.
3. Likums "Par policiju". Latvijas Republikas likums. Pieņemts 04.06.1991. Ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 24.01.2013.//Latvijas Vēstnesis, 24.09.1992., Nr.37.
4. Operatīvās darbības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 131, 30.12.1993.
5. Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.199/200, 08.07.1998.
6. Likums "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību": LR Likums. Latvijas Vēstnesis Nr.331/332, 04.11.1998.
7. Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs Nr.11, 09.06.2005.
8. Valsts noslēpuma objektu saraksts: Ministru kabineta 29.10.2004. noteikumi Nr.887 Latvijas Vēstnesis Nr.171, 28.10.2004.
9. Noteikumi par Latvijā kontrolējamajām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām un prekursoriem: Ministru kabineta 11.11.2005. noteikumi Nr.847 Latvijas Vēstnesis Nr.180, 10.11.2005.

Literatūra

1. Autoru grupa profesora A.Kavaliņa vadībā. Kriminālistika. Noziegumu izmeklēšanas metodika. Mācību grāmata. Rīga, LPA, 2000, 459.lpp.
2. Baldunčiks, J. Svešvārdu vārdnīca. Rīga. Jumava, 1999, 741.lpp.
3. Ivančiks J. Narkokriminalitātes apkarošanas aktualitātes Latvijā//Administratīvā un Kriminālā Justīcija. 4/2008, 27-36.lpp.
4. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga, Nordik, 1988, 219.lpp.
5. Kavaliņis, A. Speciālās izmeklēšanas darbības. Rīga. Latvijas Policijas akadēmija, 2003, 15.lpp.

6. Kavalieris, A. Speciaļo izmeklēšanas darbību izmantošanas taktika. Rīga, SIA „Jumi”, 2010, 16-49.lpp.
7. Kavalieris, A. Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanas taktikas pamati. Rīga. Latvijas Policijas akadēmija, 2006, 11-37.lpp.
8. Kriminālprocesa likuma komentāri A daļa. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2019, 633.lpp.
9. Liede, A. Latvijas PSR kriminālprocesa sevišķās daļas tiesvedības norise krimināllietās. Rīga. Zvaigzne, 1973, 74.lpp.
10. Liede, A. Kriminālprocess un tiesu pierādījumi, Jelgava, „Zvaigzne ABC”, 2010, 231.lpp.
11. Matisāns, L. Speciālais izmeklēšanas eksperiments// Jurista Vārds Nr.16, 22.04.2008.
12. Meikališa, Ā. Pirmstiesas izmeklēšana. Rīga, Turība, 2001, 55. lpp.
13. Pličs, I.R. Vai kriminālprocesā jāiekļauj sevišķā veidā veicamās izmeklēšanas darbības //Jurista Vārds Nr.7, 09.04.2002.
14. Strada-Rozenberga, K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga, Turība, 2002, 165-166.lpp.
15. Vaznis A. Satversme garantē, bet kā ir praksē. Jurista Vārds, 30.03.2010., Nr. 13.
16. Starmer K., Hopkins A. Human Rights in the Investigation and Prosecution of Crime. Oxford: Oxford University Press, 2009, p.338.
17. Миньковский, Г.М. Допустимость и относимость доказательств. Теория доказательств в советском уголовном процессе, часть общая. Москва, «Юридическая литература», 1966, с. 268-269.
18. Подшибякин, А.С. Криминалистика. Москва, Инфра-м, 2010, с.491-492.
19. Баев, В.А. Доказывание в уголовном процессе. Москва, Юрайт, 2012, с. 78.
20. Теория оперативно-розыскной деятельности/ Авторский коллектив. Под ред. К. Горяинова, В. Овчинского, Г. Синилова. Москва, Инфра-м, 2010, с. 709.

Elektroniskie resursi

1. Iekšlietu ministrijas darbības stratēģija 2020.-2022.gadam. Pieejams: http://www.iem.gov.lv/files/text/Strategija_IeM.pdf – aplūkots 10.05.2020.

2. Kavalieris A. Izmeklēšanas darbības, kas veicamas sevišķā veidā// Jurista vārds, 12.02.2002., Nr.3 (236). Pieejāms - <https://juristavards.lv/doc/58665-izmeklesanas-darbibas-kas-veicamas-seviska-veida/> - aplūkots 11.05.2020.
3. Kūtris G. Nebūs progresa, ja nemainīsim domāšanu// Jurista Vārds, 07.05.2002., Nr. 9. Pieejāms: <http://www.juristavards.lv/doc/61793-nebus-progresaja-nemainisim-domasanu/> - aplūkots 12.05.2020.
4. Manas tiesības noziedzīga nodarījuma izmeklēšanas laikā un pirms lietas iesniegšanas tiesā. Pieejāms: https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-ITen.do?clang=lv&idSubpage=2 – aplūkots 16.04.2020.
5. Smans A. Operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošana pierādīšanā// Jurista Vārds, 11.08.2015., Nr.31(883) Pieejāms: <https://juristavards.lv/doc/267071-operativas-darbibas-rezultata-ieguto-zinu-par-faktiem-izmantosana-pieradisana/> - aplūkots 12.05.2020.
6. Maisāns L. Speciālo izmeklēšanas darbību institūtu rašanās// Jurista Vārds, 20.04.2010., Nr.16(611) Pieejāms: <https://juristavards.lv/doc/208166-specialo-izmeklesanas-darbibu-institutu-rasanas/> - aplūkots 12.05.2020.
7. Baumanis J. Speciālo izmeklēšanas darbību izmantošanas teorētiskās un praktiskās problēmas// Jurista Vārds, 27.11.2018., Nr.48(1054) Pieejāms: <https://juristavards.lv/doc/273813-specialo-izmeklesanas-darbibu-izmantosanas-teoretiskas-un-praktiskas-problemas/> - aplūkots 12.05.2020.
8. Dombrovskis R. Speciālās izmeklēšanas darbības kriminālprocesa ietvaros// Jurista Vārds, 01.11.2005., Nr.41(396) Pieejāms: <https://juristavards.lv/doc/120221-specialas-izmeklesanas-darbibas-kriminalprocesa-likuma/> - aplūkots 12.05.2020.
9. Provokācija. Kriminālprocesā tiesā pret jums nevar tikt izmantoti tādi pierādījumi, kas iegūti provokācijas rezultātā. Pieejāms: <https://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/taisnigatiesa/kriminalprocess/apsudzetais/pieradijumi/provokacija> – aplūkots 15.04.2020.
10. Plāna projekts "Organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas plāns 2018.–2020.gadam".
11. Kavalieris A. Provokācija vai operatīvais eksperiments. 29.04.2003. Pieejāms: <http://providus.lv/article/provokacija-vai-operativais-eksperiments> - aplūkots 12.05.2020 <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40442907> – aplūkots 10.11.2020.

Tiesu prakse

1. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 5.februāra spriedums lietā Ramanauskas pret

Lietuvu, pieteikums Nr. 74420/01. Pieejams:
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-84935%22%5D%7D> – aplūkots
18.04.2020

2. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 8.janvāra spriedumu lietā Baltiņš pret Latviju, iesniegums Nr. 25282/07. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/eiropas-cilvektiesibu-tiesas-ect-spriedumi-un-lemumi> – aplūkots 17.04.2020.
3. Nosacījumi speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanai. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 15.03.2016. spriedums krimināllietā: 15830020513. Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadlawfile/3616> – aplūkots 15.04.2020.
4. Operatīvā eksperimentā iegūto pierādījumu izmantošanas pieļaujamība vainas pierādīšanā. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 07.08.2015. spriedums krimināllietā: 11221019209. Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadlawfile/3648> – aplūkots 17.04.2020.
5. Speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu, dalības vai līdzdalības noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā imitēšana; prokurora piekrišana kratīšanai. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 30.06.2016. spriedums krimināllietā: 16870001613. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3641> – aplūkots 13.04.2020.
6. Speciālais izmeklēšanas eksperiments, tā tiesiskuma izvērtēšana. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 08.07.2015. spriedums krimināllietā: 11905010613. Pieejams: <http://31.24.192.35/downloadlawfile/3649> - aplūkots 17.04.2020.
7. Speciālā izmeklēšanas eksperimenta tiesiskuma izvērtējums un tā rezultātā iegūto pierādījumu pieļaujamība pierādīšanā. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 30.04.2019. spriedums krimināllietā: 11096061617. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5873> – aplūkots 17.04.2020.

Ārvalstu normatīvie akti

1. Slovēnijas Kriminālprocesa likumu. Pieejams: <http://www.policija.si/en/legislation/pdf/CriminalProcedureAct2007.pdf> - aplūkots 12.05.2020.
2. Somijas Policijas likumu. Pieejams: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1995/en19950493.pdf> - aplūkots 12.05.2020.
3. Уголовно процессуальный кодекс. Правовые акты Эстонии. № 25, 30.12.2004.